

8
503

P. BIRKERTS

KO TAUTA SAKA
PAR BAZNĪCU
UN
MĀCĪTĀJIEM

RIGĀ

1927

IZDEVNIECĪBAS P./S. «NĀKOTNES KULTURA»

240027

L. B

8
L 503

L
39

Dublete

P. BIRKERTS

KO TAUTA SAKA
PAR BAZNĪCU
UN
MĀCĪTĀJIEM

RIGĀ

1927

IZDEVNIECĪBAS P./S. «NĀKOTNES KULTURA»

0303041249

F. BIRKERTS

KO TĀTA SAKA

PAR BAZNĪCU

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

MĀCĪTĀJĀM

Splestuve „NĀKOTNE”, Rīgā, Marijas ielā 72

Ievads

Cīņā starp apspiestajiem un apspiedējiem, starp izsūktajiem un izsūcējiem reliģijai un baznīcai vienmēr ir piederējusi redzama vieta, pie kam reliģija un baznīca gadu simteņu garā gaitā vienmēr ir bijusi ar „šīs zemes varenajiem“ un kungiem pret nabagajiem un izsūktajiem. Viduslaiku reliģijai un baznīcai piederēja lielas pasaulīgas bagātības un līdz ar to arī liela vara. Tad viņa savus pretiniekus nostrādāja ar lielu nežēlību un cietsirdību. Simti un tūkstoši tika cietumos smacēti un spīdzināti, simti un tūkstoši tika uz uguns sārziem sadedzināti. Veselas pilsētas un veselas provinces tika vārda tiešā nozīmē asinīs noslicinātas. Kristus „mīlestība“ gāja ar uguni, zobenu un asins plūdiem. Kristus mīlestības un tikumības sludinātāji bij varmākas, bezgoži un netikļi.

Tagad reliģijas un baznīcas vara ir mazinājusies. Tagad reliģija un baznīca ir pieskaņojusies buržuazijas vajadzībām un palikusi par pēdējās cīņas ieroci pret strādniecību un tautas zemākiem slāņiem. Tikai tagad reliģija un baznīca vairs nenāk ar tik rupju varu, kā Viduslaikos, bet gan ar izsmalcinātākiem un toties viltīgākiem līdzekļiem. Piem., ņemsim tagadējo pēckara laikmetu Latvijā. Tautas plašās masas ir kara izmocītas un nogurušas. Pārtrauktā saimnieciskā un kultūrelā dzīve sāk pamazām atjaunoties. Nostiprinās arī atkal mūsu buržuazija, kurai ne visai patīk Latvijas demokrātiskā iekārta un strādniecības jau tā ne visai plašās tiesības. Sataustījusi kaut cik jau cietu pamatu zem kājām, Latvijas buržuazija uz rāviena

uzsāk cīņu ar Latvijas strādniecību, un te viņai palīgā steidzas reliģija un baznīca. Kas gan nebūs novērojis visas šīs reliģiskās „meklēšanas“, nacionālo reliģiju dibināšanas („dievturu draudze“), pastāvošās reliģijas reformēšanas (Zanders) u. t. t. Reliģija un baznīca te nāk ar visādiem skanīgiem motīviem un lozungiem: jāglābjot sabiedrība no pagrimšanas un izvirtības, jāsargājot dvēseles no zinātniskās „mechanizācijas“, jānesot idealisms jaunātnē u. t. t., u. t. t.

Sevišķi etisko jeb tikumisko pusi uzsver mūsu tagadējie reliģiskie murgotāji. Reliģija darot cilvēku cēlu, tikumīgu, pieklājīgu, bruņiniecku, idealisma apgarotu. Vai tiešām tas tā? Ja reliģija sev līdzī nestu visas šīs etiskās vērtības, tad taču ar šīm vērtībām, kā īstiem briljantiem, vajag mirdzēt pašiem reliģijas priekšstāvjiem un priesteriem - mācītājiem. Viņi taču reliģijā peld kā zivis ūdenī. Bet vai reliģijas priekšstāvji tādi ir bijuši un ir! Vēstures lapas gan dod pavisam citādu atbildi. Citādu atbildi dod arī tautas atmiņa, tautas novērojumi un vērtējumi. Viņi ir uzglabājušies folklorā jeb tautas ideoloģijā („tautas gara mantās“). Bet „tautas balss ir dieva balss“, saka tautas sakāmvārds. Labi. Tad ļausim arī runāt šij tautas balsij. Klausīsimies un vērosim, ko viņa saka par Latvijas baznīcu un mācītājiem, šiem reliģijas priesteriem, izteicējiem un dzīvē izvedējiem.

Galvenais un plašākais materials, ko te izmantojam, ir tautas anekdotes. Tautas anekdote ir mazs, koncentrēts (kodolīgs) nostāstiņš, kas tautā tiek stāstīts itkā reals jeb paties notikums, un kuŗa valdošais un noslēdzošais elements ir komiskais (kāds joks, asprātība, divdomība, pārpratums u. t. t.).

Nav jādombā, ka tautas anekdotes ir tikai izdomāti un safantazēti nieki. Nebūt nē! Visām tautas anekdotēm ir reals pamats. Šis reālais pamats ir kāds patiesš notikums, kas sava jocīgā rakstura dēļ ir ceļojis no mutes mutē. Šinī ceļošanas gaitā nostāstīnam šis un tas tiek gan pielikts, gan atņemts (anekdote tiek noapaļota), bet īstenības pamats tomēr allaž vien vēl saskatāms. Ka anekdotes tiešām tā cēlušās, un ka viņas raksturo īstenību, to pierāda, piem., vecā Jelgavas draudzes mācītāja Konrādiņa anekdotes. Dažu labu nostāstīņu, kas tagad cirkulē kā anekdote, nācies dzirdēt no Konrādiņa mutes arī šo rindiņu autoram un viņa piederīgiem. Šo to atkal stāstījuši paziņas par Konrādiņa savādībām, dēkām, piedzīvojumiem, izturēšanos, sprediķiem u. t. t. Daudzām Konrādiņa anekdotēm vēl sadzīsīm pirmās pēdas, pirmavotus, t. i. sastapsīm vecākus cilvēkus, kuŗi šīs anekdotes atstāstīs kā faktus. Bet ja Konrādiņa anekdotēs šis īstenības elements ir tik redzams un sataustāms, kāds pamats tad mums šo īstenības elementu apšaubīt citās anekdotēs par baznīcu un mācītājiem? Ar to es, zināms, nebūt negribu teikt, ka anekdotes būtu patiesas no viena gala līdz otram. Es runāju tikai par īstenības elementiem anekdotēs, par īstenības sakni.

Ar saviem īstenības elementiem tautas anekdotes dod interesantu bildi par daudzām parādībām tautas dzīvē. Te mēs ņemam tikai tās anekdotes, kas raksturo Latvijas baznīcu un mācītāju „tikumus“. Aina diezgan vispusīga.

1. Debesu kalpi kā strādnieku kakla kungi

Mācītāji ir kundzības aizstāvji un ar kungiem tie arī kopā turās. Pret „zemākiem“, pret strādniekiem un zemniekiem tie izturējās nesenā pagātnē tāpat, kā viņu cilts brāļi — vācu baroni. Raksturīgs ir tas fakts, ka latvju tauta savus mācītājus dēvēja par baznīckungiem. Un ne par velti: baznīckungiem taču bij savas muižas (tāpat kā muižas muiķniekiem) un pie tam diezgan prāvas. Tā, piem., Vircavas mācītājam bij muiža ar 178 desetīnām zemes, Jelgavas vācu mācītājam — 672 des., Biržu muižas mācītājam — 672 des., Dignajas mācītājam — 1.221 des. u. t. t. Ja nu iegaumē to, ka baznīckungi dabūja vēl vairāk tūkstošu gada algas (priekš kara), dažādus „siecīņus“ un citas nodevas, tad var tiešām saprast arī Latvijas mācītāju kundzisko izturēšanos. „Mācītāji, cik spēj, dzīvo tikpat plaši, kā muižnieki. Vācijas un citu zemju sādžu mācītāji izbrīnītos, ja zinātu, ka starp viņu amata brāļiem Vidzemē nav neviena, kuram nav vismaz viena kariete, un ļoti maz tādu, kuri laiku pa laikam savas draudzes muižniecisko avju necienā ar smalkiem mielastiem“. (G. Merķelis.) Šo faktu apstiprina arī sekošā anekdote.

A. 1.

Braucot pa lielceļu, mācītājs ierauga pretim braucot čigānu, kas nežēlīgi sit savu zirgu. Mācītājs, piebraucis pie čigāna, liek savam kučierim apturēt divjūgu, izkāpj no tā un uzrunā čigānu: „Klausies, Sīman', zirgu sist ir grēks, ja tu vēl sitīsi, netiksi debesīs!“ Uz to čigāns mierīgi atbild: „Kur nu, cienīgs tēvs, man līdz debesīm ar šito kleperi, labi ja Smiltēnē tieku. Ar jūsējiem es ne tikai debesīs, bet ellē nobrauktu.“ (Anekhd. no Allažu pag.)

Tā kā mācītāji arī bij muižnieki, tad viņi sekoja šīnī ziņā citu muižnieku priekšzīmei. G. Merķelis mācītāju uzpūtību un rupjo izturēšanos pret „zemākajiem“ raksturo šādi: „Ikdieniškā Vidzemes lauku mācītāja mūžs ir apmēram šāds: Vasaru viņš, ja nav pārāk tauks, no pirmdienas agra rīta ligs sestdienas vēlam vakaram ar vai bez pīpes staigā apkārt pa laukiem, pļāvām vai dārzu, un izlamā savus strādniekus vai apciemo savas muižas kaimiņus⁽¹⁾. „Mums nebūs ko brīnīties, ka ir tik daudz garīdznieku, kuŗu galvenais darbs un runu spēks mīt brīvā lamāšanā⁽²⁾).

Nicinādami zemniekus un strādniekus, mācītāji no otras puses ir pārmērīgi uzpūtīgi un iedomīgi uz savu cienību. „Viņi nav bezpartejiski latviešu draugi, viņi ir pavēlnieki, un viņiem tāpat kā muižniekiem, ir izdevība, iesūkt turību no zemniekiem. Tādēļ pēdējie viņus daudzos apgabalos saukā par baznīckungiem. Iedomīgi ļaudis liek sevi saukt par žēlīgiem baznīckungiem un bučot savus svārkus⁽³⁾. Roku un svārku bučošanu mācītāji centušies „turēt spēkā“ visu laiku. Arī šīnī ziņā tautas atmiņā daudz komisku un anekdotisku faktu. Pievedīšu vienu.

Jelgavas mācītājs Konrādijs izbrauc parastajā skolū revizijās uz Tetelmindes skolū. Mācītāja kungam klasē ierodoties, skolēnu pirmais uzdevums, zināms, tam rokas bučot. Bet klasē bērnu daudz. Tie visi nu skrej savu „svēto uzdevumu“ izpildīt, un klasē izceļas liela drūzmēšanās un liels juceklis. Konrādijs sakomandē bērnus atpakaļ un tad tos pamāca: „Tā nē, mīliši, pa beņķiem, pa beņķiem!“ Pēc tam pats iet lēni un izplestām rokām pa klases ceļiņa vidū, bet bērni no abām pusēm „pa beņķiem“ nāk un mācītājam skūpstā rokas, līdz visi savu „pienākumu“ izpildījuši.

¹⁾ G. Merķelis. „Latvieši.“ Otrs izdev. 157. l. p.

²⁾ Turpat 159. l. p.

³⁾ G. Merķelis. „Latvieši.“ Otrs izdev. 156. l. p.

Šo „anekdoti“ man kāds tuvinieks atstāstīja kā faktu un paša piedzīvojumu.

Tādu roku bučošanu mācītāji kultivēja līdz pašam pēdējam laikam, un gandrīz visi bez izņēmuma. Lai šie vārdi nebūtu kails apgalvojums, minēšu te dažus piemērus: Neretas mācītājs (sk. Pēterburgas Av. 1903. g. Nr. 52), Nurmuižu mācītājs (P. Av. 1903. g. Nr. 60), Rīgas māc. Valters (P. Av. 1905. g. Nr. 20), Ērgļu draudzes māc. (Pet. Av. 1903. g. Nr. 72).

Saldus mācītājs no kanceles sludina svētdienas svētīšanu, bet pats, kā īsts darba spēka izmantotājs, spiež savus strādniekus pat pa svētdienām strādāt. (Pēt. Av. 1905. g. Nr. 52).

Mācītājs Bīlenšteins ved prāvu ar savu rentnieku, un naudu, kas iziet prāvojoties, tas novelk no dienestnieku algām. (Pēt. Av. 1905. g. Nr. 90.)

Pret zeminiekiem, strādniekiem un skolotājiem Latvijas mācītāji vienmēr izturējušies kā pret zemākiem radījumiem. Vienmēr tie bijuši nomodā un darijuši visu, lai zemnieku un strādnieku bērni netiktu pie izglītības un netiktu ārā no vergu un algādžu kārtas.

A. 2.

Kokneses mācītājs N. necietis, ka zemnieki cits citu par kungu saukuši. Vienreiz kāds zemnieks aizgājis pie viņa un prasījis: „Mācītāja kungs! Vai kučieņa kungs mājās?“ Mācītājs atsaka, ka viņam kučieņa kunga neesot un esot tikai kučieris. Vairākus gadus vēlāki vēl viņš no kanceles uz draudzi teicis, ka lai neviens neskatoties pār sētu: kādā kārtā katrs esot, tādā jāpaliekot. Vēl mācībniekiem pieminājis, ka zemnieks zemnieku nedrīkst par kungu saukt.

(No Kokneses pag.).

Šī anekdote, šķietas, nebūt nav anekdote, bet reāla īstenība. Te kāds citats no 1903. g. Pēterb. Avīzes (Nr. 56): „Man nāk prātā un atmiņā sava draudzes gana ieskatī, ko tas gadu no gada ar nenogurstošu pacietību cenšas iepotēt saviem mācības bērniem.

„Vārdu „kungs“ latvieši sāk nelietīgi valkāt. Kā tas gan izklausās, ka tie, kas agrāk kopā cūkas ganījuši un caur skološanos kaut cik uz priekšu tikuši, vēlāk dzīvē viens otru godā par k u n g u. Manīm reiz bij jāpiedzīvo, ka kāds zemnieks, uz mani runādams, nekaunējās nosaukt manu kučieru par „kučer kungu“.

Mācītāji jau no seniem laikiem taisni drebēt dreb, ja kāds strādnieks vai zemnieks sāk sevi ieskatīt par cilvēku un — lai dievs pas' — par kultūras cilvēku! Tad vajag bļaut, cik vien „svētā“ rīkle atļauj. Te kādi piemēri.

„Dažas meitas, un sievas . . . tuvu pie pilsāta ir pāri par savu kārtu un par zemnieku likumiem izgreznojušās un tik puškotas staigā, ka tās nevar no pilsātnieku jumpravām un gaspažām šķirt“. Tā „krenķējas“ prāvests Lencs savā sprediķu grāmatā (1622. l. p.) 1764. g. Tā tad mācītāju ciņa pret zemnieku „lēkšanu pāri savai kārtai“ ir ļoti veca.

Tāpat vēlākā laikā māc. Lundbergs (ap 1830. g.) kādā stāstā („Ciems, kur zeltu taisa“) sludināja un mācīja, ka „arājs lai paliek pie sava arkla“; bet Suntāžu māc. T. Bērents (ap 1850. g.) sludināja taini to pašu: „bet kāpēc dēlam nebūs palikt tēva kārtā, zemes kopēja. Vīze tak netaps zābāka“.

Vēl atcerēsimies, ka dzejn. Pumpuru mācītājs atrunāja no izglītības un skolas (sk. P. Birkerts, „Socioloģija“, I. 193. l. p.).

To dziesmu mācītāji dzied līdz visjaunākam laikam. Tā, piem., prāvests Šla u, Liel - Salacas draudzes māc., reiz sacījis kādam zemniekam, kuŗa dēls apmeklējis Valmieras semināru: „Un jūsu dēls arī apmeklē semināru? Jūsu dēls arī?! Kungs Dievs, kas tad jūsu vietā arklam pakaļ ies?!“ (Pēterb. Av. 1905. g. Nr. 5.)

Tā tad mācītājus pārņem šausmas, iedomājoties, ka reiz padevīgā vergu suga var izbeigties.

2. Mācītāju rupjība un nabadzīgo laužu nicināšana

Ka Latvijas muižnieki, dažādi baroni, firsti un grāfi zemniekus un strādniekus Latvijā par cilvēkiem neturēja, tas ir vispār pazīstama patiesība. Šinī ziņā viņiem pakaļ nepalika arī garīdznieciskā muižniecība, baznīckungi. Baznīcās tie gan kā papagaiļi atkārtoja Kristus vārdus „Ko jūs vienam no šiem maniem vismazākiem brāļiem esiet darījuši, to jūs man esiet darījuši“, bet praktikā tie kājām mina šos savus „vismazākos“ brāļus, t. i. darba tautu. Gadu simteņiem garīdznieki no baznīcas kancelēm, kā arī privātā dzīvē ir nicinājuši zemniekus un strādniekus, kā varēdami.

A. 3.

Kāds puisis, dievgaldniecībā būdams, nevarējis tūlīt atbildēt uz mācītāja jautājumu. Mācītājs, par to saskaities, tam uzsaucis: „Ak tu muļķi!“ Uz tam puisis atbildējis: „Nē, cienīgs tēvs, neesmu vis no Muļķiem, bet no Puļķiem!“ (Proti, puisis bijis no Puļķu mājām.)

(No Derīg. grām. apgād. nod. kalendara 1905. g.)

A. 4.

Mācītājs kādai meitenei pie pārklausišanās prasījis pēc tam, kad viņa baušļus noskaitījusi: „Nu, meitiņ, vai tu dziedāt arī proti?“

Jā, „šī atbildējusi un sākusi:

„Jūdriet manu kumeliņu,
Lai es braucu bāliņos!“

„Brauc, meitiņ, ellē, brauc ellē!“ mācītājs pārtraucis: viņš taču gribēja kādu Dieva dziesmu dzirdēt.

(No Salacas).

„Zemnieki priekš mācītājiem bij kā kāda netīra masa, no kuŗas vajadzēja turēties pienācīgā attālumā, lai nenosmērētos. Zemniekam bieži vien mācītājs uzkliedza no otras vai trešās istabas. Par krēsla piedāvāšanu pat nevarīgiem vecīšiem vai vecītēm jau nevarēja būt ne runas. Pat tāda gaiša galva, kā mācītājs Bilenšteins, nevar savam kole-

gim Neikenam piedot, ka tas „prastam“ zemniekam savā dzīvoklī piedāvājis krēslu,¹⁾.

„Kad kāds mācītājs tā mēģināja attaisnot savu nevižību un viņam aizrādīja, ka pareizticīgo mācītāji notur dievkalpošanas daudz šaurākās un vairāk saspieztās telpās nekā mūsu baznīca, tad viņš atbildēja: „Jā! krievu popi šņūc tabaku un izkvēpina no baznīcas latviešu smirdoņu; tādēļ viņi arī var noturēt!“²⁾

A. 5.

Reiz čigāns ved savu dēlu kristīt. Mācītājs prasa čigānam, kur šim esot tas dēls. Ārē, palika ārā zirgu piesiet,“ čigāns atbild. — „Tad jau tas labs purga,“ mācītājs jokodamies iesaucas. „Ak, purga, purga,“ čigāns izsaucas, paldievs paņņ, par tādu labu vārdu!“ Mācītājs sauc čigānu atpakaļ, bet čigāns aiziet, kā nozib vien. (No Rīgas.)

Rupjā kārtā un sliktā latviešu valodā vienkāršo tautu lamā jau Mancelis (viņa sprediķu grāmata iznākusi 1654. g.) un pēc viņa gandrīz vai visi mācītāji līdz pašam pēdējam laikam. Manceļa sprediķu grāmatā .kur runāts tiek par draudzi, par zemniekiem, tur sētin nosēts ar tādiem vārdiem, kā draņķi, cūkas, maukas u. t. t. Prāvests Lencs savā sprediķu grāmatā simts gadus vēlāk (1764.g.) zemniekus par baznīcas neapmeklēšanu tāpat lamā par „jēliem cūkām“. „Citi ir jēlas pasaules - cūkas un tāpēc uz baznīcu neiet, ka tie nebēdā ne par dievu, nedz par viņa vārdiem, nedz par debesi, nedz par elli.“ (1623. l. p.) (Pie Lenca ortografijas te, zināms, nepieturos.)

Un visa šī mācītāju nekultūrelā lamāšanās notika tanīs gadu simteņos, kad tautas masas radija ar savu daļumu un skaistumu un dziļumu mirdzošo tautas dziesmu, pasaku, sakāmvārdu un parunu pasauli!

Bet vai tad visjaunākā laikā Latvijas baznīckungi tautu nelamā? Tie dara to pašu. Lūk daži

¹⁾ P. Birkerts. Socioloģija I. 191. l. p.

²⁾ Jurijs Samarina. „Raksti par Baltiju II. Pareizticīgo latviešu piezīmes“ (1840.—1845. g.) Tulk. A. Būmanis. 1915. g. 49. l. p.

piemēri. Jēkabmiesta mācītājs K r ū m s. „Kamēr tas pie vietējās pilsētas skolas bij par ticības mācības skolotāju, viņš skolēnus citādi nesauca, kā par zirgu zagļiem, razbainiekiem, cūkām un tam līdzīgiem citiem savu radnieku vārdiem. . . Daudz runāja arī par vācu baroniem, kā par latviešu tēviem un labklājības veicinātājiem“.

„Socialdemokrats“ Nr. 15, 10. l. p.
(1903. g.)

Vēl piemērs: D i g n ā j a s mācītājs. Viņš izturas tik rupji un mežonīgi pret iesvētamiem bērniem no nabadzīgākām aprindām, ka vecāki, cik vien varēdami, un kā vien varēdami, no šī tirana izvairās un sūta savus bērnus uz citām draudzēm. Paliek tikai tie bērni, kuriem nekādi nav iespējams no minētā „dieva kalpa“ izmukt. Un tos tad arī „cienīgtīvs“ nostrādā! „Muižiņā sanākušos pārtarņiekus cienīgtēvs visupirms iepazīstina ar tādiem vārdiem, kādus mūsu laikos pat vienkāršākie cilvēki nemēdz lietot un kuņus lietojot citādi sauc pie atbildības (t. i. sūdz tiesā. P. B.). Bez tam vēl kā piedevas pa starpām izdala pliķus, kuņi dažreiz tik stipri, ka vēl pēc pāris stundām uz skolēna (jeb mācītāja vārdiem runājot, „ģeķa“) vaiga it labi var saskatīt visus viņa pirkstus. Turpretī pie tā sauktajiem vāciešiem (t. i. bāgāto vecāku bērniem. P. B.) tas nekad nav dzirdēts notiekam. Nav pagājis gandrīz neviens pavasars, kur kāds, dažreiz pat vairāki no skolniekiem, nebūtu tik stipri sapļaukāti, ka tie mācības nokavē ne tikai dažas dienas, bet pat nedēļas. — Viss nupat teiktais notiek klasē, bet vēl sliktāki iet iesvētījamiem ārpus skolas. Tiklīdz skolēnus atlaiž uz mājām, tūlīt vagārs turpalcējiem uzdod darbus: zēniem jāslauka dārzs un meitenēm jāpalīdz kalponēm slaukt govīs. Kad vakarā jāiet gulēt, tad visi dodas uz lopu stalli, jo citur, paskaidro vagārs, neesot rūmes tai mājas vietā, kaut gan no draudzes

bērniem ir uzcelta diezgan liela ēka. Viņā gan atrodas vairāk plašas ēdam- un guļamtelpas, bet vagārs triec visus uz stalli, jo minētās istabas apdzīvo mācītāja kalpotāji. (Mācītāja kungam šādai rīcībai, domājams, ir bijuši arī „principieli“ motīvi: jo lopu kūti taču arī Pestītājs esot piedzimis. . . P. B.)¹⁾

Tikpat rupji un nicinoši mācītāji izturas pret draudzi. Tā, piem., Pēterupes mācītājs Stomers rupji lamā no kanceles jauno paaudzi. (Pēterb. Av. 1904. g. Nr. 68). To pašu dara Kuldīgas mācītājs Freibergs (sk. Pēterb. Av. 1904. g. Nr. 75).

Ikšķiles mācītājs Marnitcs draudzi lamā par cūkām. „Cūkas esot tie vīreļi un kundziņi, kas neesot mierā ar to, ko mūsu baznīcēvi pasniedzot. Tie cūkas nezinot nekā no ticības un no evaņģēlijuma²⁾).

Salas mācītājs, satiekot draudzes jaunavas, tās uzrunā ar „tu“ un viņām liek priekšā šādus jautājumus: „Kad tad tu precēsies? Vai tev ir brūtgāns u. t. t. Bet precētām draudzes locekļēm tas apjautājas: „Cik tev to bērnu ir? Kad tev atkal būs?³⁾ u. t. t.

Gaiķu mācītājs 1907. g. tā bij aizrāvis no draudzes lamāšanas, ka lamu reibonī nokristījis puisēnu par meiteni⁴⁾.

1) „Pēterbugas Avizes“ 1903. g. Nr. 39. No Dignājas.

2) Pēterb. Avizes“ Nr. 12., 1905. g.

3) „Pēterb. Av.“ Nr. 10., 1905. g.

4) „Progress“ 1907. g. Nr. 22. (No Gaiķiem.)

3. Dieva kalpi kā kņutas kalpi

Garlibs Merķelis, raksturodams Latvijas mācītājus, raksta :

„Svētais svārks tikai apsedz cilvēka trūkumus, bet nebūt nepārgroza viņu. Augsti cienījamam evaņģelija vīram, kā muižas valdiniekam, ir izdevība iet pa pasaulnieka pēdām, un to viņi arī labprāt dara. Daudzi mācītāji dara pie saviem zemniekiem visas tās apspiešanas un nežēlības, no kurām viņiem muižnieki būtu jāattura. Ir pat vairākas mācītāju muižas, kurās pa pusei vai pavisam tukšas, tādēļ ka nežēlīga apiešanās zemniekus spiedusi aiziet“... (G. Merķelis.)

Šī mācītāju cietsirdība izpaudās arī viņu „pedagoģijā“. Mācītāji pašrocīgi skolās bērnus dauzīja, plēsa aiz ausīm, plīkēja u. t. t.

A. 6.

Bērni gājuši pie mācītāja pātarus skaitīt. Reiz kāds zēns neesot nemaz gribējis mācīties. Tēvs kādu rītu uz viņu teicis: „Aizsuj nu, dēls, labāk bikses, nu jau bez pēriena nepāries.“ Šis tūlīn aizšūvis ar' un tā, ka pat ne vajā nedabū ar nazi. Tēvam bijusi taisnība, un zēns stāvējis pēramo priekšgalā. Mācītājs sacījis, lai attaisot bikses, bet šis nobijies un sauc: „Kungi, nazīti!“ Mācītājs dusmīgs, saka vēlreiz, bet zēns tikai atbildējis: „Nazīti!“ Mācītājs sācis viņu aplūkot un smējies par to. Tajā dienā neviens nav dabūjis pērienu.

Ka mācītāji pa skolām tiešām bērnus dauzīja, to nācās pieredzēt arī šo rindiņu autoram, kā mazam puisēnam, Frank - Sesavas pagasta skolā. Uz revīziju atbrauc Vircavas mācītājs Peitans, liels, drukns, ar stipri dumju izskatu. Runā neskaidrā latviešu valodā un stostīdamies. Pārklaušīnot bērnus, viņš kādam pavisam klusam, bailīgam un ļoti godīgam pusītim Ķirsim ņemas dauzīt pa galvu un ar tādu sparū to purināt aiz auss, ka auss tiek atplēsta un saknaibīta un sāk stipri asiņot. Puisēns pēc tam stipri saslimst, slimo ilgi un, cik atceiros, saplosītā auss arī zaudē dzirdes spēju.

Bet nav jādomā, ka mācītāji daudzīja un plēsa tikai bērņus. Nē. Tie kava arī pieaugušus, tāpat kā citi muižnieki. Kā jau Merķelis atzīmē, tad tie cietsirdībā muižņiekus pat pārspējuši. Te kāds konkrēts piemērs no Merķeļa bērņības piedzīvojumiem.

„Kādā novakarē, kad mēs ar tēvu taisījamies iet uz parasto vakara pastaigāšanos, mēs izdzirdām sāpīgus kļiedzienus. Balss likās pazīstama. Mēs gājām uz saimes istabu, no kurienes kļiedzieni nāca. Tur mēs ieraudzījām kādu vecu nespēcīgu zemnieku, kuŗš bij nostiepts uz grīdas, pie kam viens strādnieks vecajam zemniekam bij uzmeties uz kājām, bet otrs sēdēja viņam uz pleciem, kamēr trešais ar platu, gludu cērtamo kapāja vecīša kalsnējo muguru. Klāt tur stāvēja kāds kungs ar zvērisku un niknu seju, kuŗš pāršanu vadīja. Stipri aizkustināts no satriecošā skata, mans tēvs šim kungam uzsauca: „Mācītāja kungs! Vai jūs esiet cilvēks! Vai jūs esiet maz kristīgs cilvēks, un kas jūs par mācītāju, ja jūs tā variet apstrādāt nabaga sirmgalvi?!“ Pāršana tika pārtraukta. Mācītājam bij tā kā kauns un bailes no mana tēva. Bērniņu apdomājies, tas noteica: „Uz šī vecā kunga lūgšanu lai šoreiz arī pietiek! Bet sargies!“ Sirmgalvja vienīgais noziegums bij aizdomas, itkā viņš stāvētu sakarā ar kādu zādzību. Mana māsa, kas mums bij līdzī atnākusi, vēlāk teica, ka pa to laiku, kā mēr tēvs rājies, es ar kreiso roku bijis iekēries tēva rīta svārkos, bet labo roku, dūrītē saņņaugtu, es raudādams kratījis pret mežonīgajiem mācītājiem. Saprotāms, ka nabaga Krišjāņa liktens man gāja pie sirds. Vecītis bij goda vīrs un ar mums, bērņiem, apgājās vienmēr laipni un pieklājīgi. Viņš bij vienmēr priecīgs, ja varēja mums ko labu darīt.“¹⁾

Mācītāji zemņiekus kāva ne tikai pie sevis mājās, bet arī pie baznīcām.

¹⁾ Dr. G. Merķel. „Darstellungen und Charakteristiken aus meinem Leben. Erster Band. Leipzig 1839, 213.—214. lap. p.

„Paraugies vēl: stāv milzīga cēla baznīca un pretīm parādes durvīm vai altārim — kauna stabs! Garš, melns, ar diviem sakrustotiem žaģaru kūļiem ieapaļajā, galvai līdzīgā augšgalā; lieli rinķi, važas un divi caurumi. Nu, vai tam te vieta? Vai jums viņš tikai tādēļ nav vajadzīgs pie rokas, ka jūs esat paraduši savos sprediķos mums uz viņu aizrādīt biežāk, nekā uz svētiem rakstiem?“¹⁾

Pie šiem „kauna stabiem“ notika satricinoši skati. Tā Straumīts apraksta kāda Kalniņa mocīšanu par to, ka tas... pārgājis pareizticībā.

„No Rīgas bij atvests b e n d e; viņam mugurā sarkans kreklis; viņš ir liels un plecīgs vīrietis ar zvēra ģīmi. Latvieši viņa priekšā noņem cepures, sievietes viņam skūpstīja rokas. Paegļa nūjas arī bij atvestas no Rīgas. Kad spriedums bij nolasīts, tad notiesāto izģērba; tikai biksēs viņu pieveda pie staba, abās rokās uzmauca cilpas un pievilka... Kas tālāk bij, es neaprakstīšu, mēs visi raudājām un nevarējām skatīties, bet k u n g i bij klāt, skatījās“²⁾.

Vēl atcerēsimies, ka pēc 1905. g. revolūcijas Latvijā pie dažām baznīcām pēra un šāva revolucionārus. Vai pēc visa ta lasītājs gan šaubīsies, ka mācītāji ir etiski „cēlas“ personības, bet baznīcas — kristīgas „mīlestības“ iestādes?...

Un tādu piemēru, kur mācītājs savus iesvētāmos lamā un dauza, to, jau vēl ap 1903. un 1904. g. nebij mazums. (Piem. Dignājas mācītājs u. c.)

¹⁾ J. Straumīts. Pareizticīgā latvieša piezīm. (1840.—1845. g.) 49. l. p.

²⁾ J. Straumīts. Turpat 50.—51. l. p.

4. Mācītāju aprobežotība un tumsonība

Neskatoties uz savu iedomību un uzpūtību, Latvijas garīdznieki jeb mācītāji savā lielā vairumā tomēr ir aprobežoti, truli un dumji. Ļausim tos atkal drusku raksturot Garlibam Merķelīm. „Lielākā daļa (no mācītājiem. P. B.) izturas tā, itkā viņu iecelšana amatā apzīmētu svinīgu atļaišanu no mācītu vīru kārtas. Kad reiz viens mācītājs taisījās pāriet uz jaunu dzīvojamo ēku, es brīnījos, kamdēļ viņš visneveselīgāko telpu izvēlējies par savu studiju istabu. Viņš man ļoti bērnišķi atbildēja: „Cik tad nu es viņā sabūšu“. Kāds cits man apgalvoja, ka viņš jau sen esot atsacījies no visiem zinību niekiem un iegādājoties vairs tikai tās grāmatas, kuŗu viņa bērniem skolā vajagot“.

Par šo mācītāju aprobežotību un trulību te šādas anekdotes.

A. 7.

Kāds jauns mācītājs, kuŗam pēc nedēļas vajadzējis noturēt pirmo sprediķi baznīcā, jau iepriekš bija sastādījis savu runu un pa daļai arī iemācījies. Liktenīgā dienā, kāpjot kancelē un meklējot pa kabatām runas konspektu, viņš svinīgā balsī iesācis: „Atkal mēs piedzīvojam Dieva lielo žēlastību un mīlestību, kas šoreiz palika — vecās biksēs,“ paklusā balsī mācītājs beidzis svinīgo teikumu, nevarēdams atrast konspektu. (No Rīgas).

A. 8.

Mācītājs pārklaušinājis skolā bērnus. Viņš gribējis pierādīt, ka tas arī dabas zinībās nav uz mutēs kritis. Tas rādījis bērniem tukšu spaini un teicis: „Redziet, bērni, šis spainis ir tukšs! Bet tukšs viņš nav, viņā ir lupte!“ Bērni nobrinējušies vien, par tik gudru cienģtēvu.

Tagad mācītājs gribējis, lai bērni to paslavē. Viņš rādījis sev uz pieri un jautājis: „Nu, un kas man šite ir?“ — „Lupte,“ skolnieki visi kā vienā mutē atbildējuši

(No Vidrižu pag.).

A. 9.

Kāds baznīcas kalpotājs, liels „jokudaris“, svētdienas rītā, nesdams bibliu uz kanceli, nejauši uzšķīr lapu, kurā atzīmēts šis svētdienas sprediķis. Viņam iesaujas labs joks galvā: sak', pagaidi, es to lapu izplēsišu, redzēs, ko tad „šis“ cels tai draudzei priekšā! Domāts — darīts!

Noteiktā laikā mācītājs kāpj kancelē un saka uz draudzi: „Mijā draudze, kas tad nu ir tā „debesu valstība“? Nejauši uzšķīr izplēsto lapu un iesaucas: „Izplēsta lapa!“

(No Lielzaves pag.).

A. 10.

Kāds mācītājs teicis svētdienas sprediķi, lai ar vienkāršiem salīdzinājumiem no dzīves spētu dziļāki laudis aizkustināt: „Es šorīt uz baznīcu braukdams redzēj skaist bild: lielceļ malā bij gani noguldijš lopus. Tikai divi mazi kizinī bij uzkāpuš uz akmen un galviņas kopā salikuš mīlīg stāvēj, bet spiriņas birājās abpus akmenim. Tā, mīļ ļautiņ, es ar gribēt, kā tās spiriņas birājās uz to akmen, tā mani vārdi lai birātos uz jūsu sirdīm.“

(No Viesienas un Ērgļu pag.).

Par mācītāju „gudrību“ vēl liecību dod kaut šāds fakts. Ap 1850. g. mācītājs Šulcs izdod zemes karti un arī ģeografiju. Runādams par Itāliju, viņš saka, kaut gan tur esot labi dziedātāji, un spēlētāji, tad tomēr Itālijā esot arī daudz ļaunumu, „kamdēļ Dievs par sodu tur ugunsvēmēju kalnus ielicis“¹⁾.

Tālāk vēl šis gudrinieks saka: „Lai arī viņiem paliek viņu auglīgā zeme un viņu garīgā tumsība, bet mēs gribam iet uz priekšu kā gaismas bērni un meklēt tā Kunga ceļus“²⁾.

Zem gaismas šulcs saprot tikai, zināms, savu reliģisko tumsību. Turpretīm pret zemnieku izglītību tas uzstājas cieši un noteikti. Kādā 1853. g. izdotā kalendārā, runādams par zemnieku izglītību, viņš, starp citu, izsakās, ka dot zemniekam iz-

1) A. Spāģis. Die Zustände des freien Bauerstandes in Kurland. Leipzig. 1860. g. 19. l. p.

2) A. Spāģis. Turpat 19. l. p.

glītību ir tas pats, kas „dot bērnam asu nazi rokā“¹⁾.

Barontēvs savās „Atmiņās“ atzīmē, ka šis pats „gaismas draugs“ arī izgādājis, ka pēc pamatīgām viņa (šulca) denunciacijām Valdemāra izdotās „Pēterburgas Avīzes“ tiek kristīgi nožņaugtas²⁾.

5. Baznīca pret tautas izglītību

Nebūtu jau nu pārāk ļauni, ja mācītāji nav sevišķi izglītoti: ja viņiem būtu nopietna zinātniska izglītība, tad viņi reliģijas murgiem paši neticētu. Ļaunākais Latvijas vēsturē ir tas, ka mācītāji gadu simteņiem ilgi ir izglītību aktīvi apkaŗojuši, kā un kur vien varēdami. Ar faktiem te varētu pierakstīt vai veselus sējumus. Bet aprobežosimies tikai ar dažiem no jaunākā laika vēstures.

S k u j e n e s mācītājs kaŗo pret tiem, kas sludina zemes gudrību. Ekonomija, politika, folozofija, kalpu jautājums — lopiskā cilvēka izgudrojums. (Pēterb. Av. 1903. g. Nr. 56.)

Māc. R o z e n b e r g s (no Straupes) nav mierā, ka cilvēki tic zinātnei. Grieķi, romieši un eģiptieši — visi iznīkuši ar savām kulturām. (Pēterb. Av. Nr. 67, 1903. g.)

Ē r g ļ u mācītājs — tāpat. (Pēterb. Av. 1903. g. Nr. 72.)

Z ū r u māc.: Skolas, grāmatas un biedrības pēc viņa domām, samaitā cilvēkus. Tās — velna gudrības. (Pēt. Av. 1904. g. Nr. 48.)

Māc. G. F e d e r s no Vec - Piebalgas: Inteliģenti, lasīdami grāmatas, noiešot uz neceļiem un elli“. (Pēt. Av. 1904. g. Nr. 53).

¹⁾ Kaspars Biezbārdis. „Die Sprach und Bildungskampf in den baltischen Provinzen Russlands. Bautzen 1865. g. 17. l. p.

²⁾ Krišjāņa Barona. Atmiņas. Sakopojusi Lina Baron. Rīgā, 1924.

Māc. Treijs (no Rubenes) : baznīcā lamā skolotājus par nekristīgiem. Jaunātnēi ieteic pār kurpniekiem mācīties, bet tikai ne skolā iet. (Pēt. Av. Nr. 60, 1904. g.)

Kokneses māc. H. priecājas par veciem laikiem, kad bērņus nelaida augstās skolās. (Pēt. Av. 1904. g. Nr. 77.)

Prāvests šlau, Liel - Salaces draudzes mācītājs, atrunā tēvus, lai nesūta dēlus uz semināriem, lai nesūta meitas uz Līmbāžu pilsētas skolu. (Pēt. Av. 1905. g. Nr. 5.)

Neretasmāc. kaņo, lai Pēterā Pāvila skolas augstākā klase tiktu slēgta. No kanceles sludina, lai neviens nesūta savu bērņu tanī skolā, kā mēr augstākā klase nebūs slēgta. (Pēterb. Av. 1905. g. Nr. 13.)

Remtes māc. uzaicina nelasīt avīzes un grāmatas, bet tikai — bibli. (Pēterb. Av. 1905. g. Nr. 24.)

Smiltenes māc. nicina izglītību pie darba rūķiem, aizrādīdams, ka skolas ne tikai neko nedodot, bet samaitājot jaunās dvēseles.

Kāds cits mācītājs, kuņā vārdu korespondents baidās minēt: „Avīzes lasīt nemaz nav ieteicami: ko var ticēt tāda cilvēka vārdiem, kas jums gluži svešs un kuņš varbūt ir garīgi paklīdis, tā ka viņa raksti var nākt jums tikai par samaitāšanu. . .

„Latviešu rakstniecība taču stāv vēl tik zemu. Jo kas tad ir latviešu rakstnieki? Šādi tādi skolotāji, skrīveri, dažādu skolu audzēkņi un Tīrumnieki un Tālumnieki.“ (Šo pašu „folozofiju“ man nācās dzirdēt 1926. g. vasarā tepat Rīgas tuvumā no kādas latviešu mācītāja gaspažas. Viņas vīrs, t. i. pats mācītājs, cik zinu, ir tādās pat domās. P. B.) „Ievērojāt arī, ka tas ceļš, kuņū jūs staigājat dēļ izglītības sasniegšanas, ir viens slidens ceļš. Cik nav no mūsu pašu vidus, kuņi studēdami augstskolās ir garīgi noklīduši? No šiem latviešu studētiem vīriem iznāk tādi mazi velniņi“.

Ja kāds izsacīs uz mācītāju vēlēšanos par tālāk skološanos, tad droši vien mūsu cienīgtēvi no 10 atbildēm 9 dos šādas: Kādēļ tev, mīlais, iet tālākas skolas? Tas būs grūts ceļš priekš taviem vecākiem. Labāki es tevīm pagādāšu kučiera vai mežsarga vietu kādā muižā. (Pēterb. Av. Nr. 56, 1903. g.)

Tādus faktus varētu turpināt uzskaitīt oлектīm gaŗām slejām. Bet — pietiks. Patiesība ir skaidra. Reliģija ir tumsības un verdzības lieta, bet mācītāji ir tumsoņi un vergu turētāji.

6. Kristīgie gani — derēti gani

Uz saviem pienākumiem Latvijas mācītāji ir skatījušies kā uz nepatīkamu dzīves traucējumu un centušies piegriezt šiem pienākumiem, cik vien var, maz vērības. Vispirms Latvijas luteŗa mācītāji bij un ir vēl tagad vāji sprediķotāji. Sprediķi vāji tiklab satura, kā formas ziņā. „Viņu sprediķi pa lielākai daļai ir — lauku mācītāju sprediķi, prātīgi vai negaršīgi, kāds tas vīrs, kuŗš viņus tur“. (G. Merķelis. Latvieši. 161. l. p.). No realās dzīves šie (priekšrevolūcijas mācītāju) sprediķi bij bezgala tāli un turklāt sniegti lauzītā, pusvācu jeb skalu vācu valodā. Pēdējo patiesību apgaismo piem., šādas anekdotes.

A. 11.

Kāds vācu kungs nolasijs bībeles pantus, pēc kam sācis tos izskaidrot. Nākusi kāda vieta, kur jāsaka „ticības augļi“. Bet viņam bijis aizmirsies teiciens „ticības augļi“. Mācītājs sācis domāt, ka runa bijusi par tādām lietām kā āboli un bumbieŗi, tāpēc aizmirstā „ticības augļi“ vietā tas arī teicis „ticības bumbieŗi“. (No Rīgas).

A. 12.

Vācu mācītājs uzkāpis kancelē un teicis: „Milti, rati un trauki“ (mīļie radi un draugi)... (No Rīgas).

Vai lasītājs, varbūt, domā, ka anekdotes pārspilē valodas kropļošanu, ko mācītāji Latvijā darīja? Labi. Tad paklausīsimies, ko saka daži mūsu kulturas un zinātnes darbinieki. M ā t e r u J u r i s : „Valodas ziņā var sacīt, ka „Latv. Av.“ (t. i. mācītāju laikraksts. P. B.) to ar varu cīnās samaitāt un „netīru“ padarīt. Kas nejutīs it sāpīgi, ka tie no „Latv. Avīzem“ pilnīgi pieņemti vārdi, kā: ceķi (die Zeche), ķerpērs (pr. ķermens), feini, fiksi, fektiņš (pr. kautiņš), freilene, frilene (pr. jaunkundze), „dabas - ķeneris“ u. t. t. ir nevajadzīgi svešinieki un laikam tikai ar nodomu uzņemt, lai „tīrā latviešu valoda“, kuŗu „Latv. Av.“ itkā mēdīdamas uzslavē, tiktu par netīru padarīta! — Bet kas šis mazumiņš ir pret tām valodas pulgošanām, ko tur gandrīz katrā numurā var kā sēnes lasīt un uzlasīt. . . Piem. 1. num. (1875. g.) lasāms: „Mums jau iraidanās savs dziedātāju koris, leidan, kas jau mākain dziedāt ne tik vien baznīcā, bet arīdzan pie baznīcas uz pilkalna un pilsētā, Branču tejaterī“. 9. num.: „Man mīļ Okšķern kung! Es Jūs ludz par man nedusmeit, ka es, vēn Prūsen vīrs, kas eseit nākuš no Vāhzemēm“ etc.

Laikam tas ir tas „saldais pieniņš“, ko „kristīgā av. lapa“ saviem lielajiem bērniem pasniedz!¹⁾

Arī šo rindiņu autoram palicis atmiņā pāris „terminu“ no vecā Konrādija sprediķa, kur viņš gleznotājus dēvēja par „skunstes mālderiem“, bet mākslīniekus par „ķinstleriem“.

Bet tagad dosim vārdu mūsu ievērojamam valodniekam prof. J. E n d z e l ī n a m. „Autors (Johann Seāwers) piešķir vāciešiem „lielu nopelnu“: tie esot latviešu valodu padarijuši par rakstu valodu un devuši latviešiem literaturu. Bet kāds gan liels nopelns, ka latviešu draudžu mācītāji izdeva savām draudzēm, kas tikai latviski vien prata, diev-vārdu grāmatas latviešu valodā — grāmatas, kas

1) „Baltijas Zemkopis“ 1876. g. 37. l. p.

bez tam bija ļoti vajadzīgas un varbūt pat pirmā rindā vajadzīgas tiem daudzajiem vācu tautības mācītājiem, kam latviešu valoda bij gandrīz vai pat pavisam sveša? Es tur redzu labākā gadījumā tikai izdarītu pienākumu un neko vairāk. Jeb vai autors te ir domājis, ka vācieši ir latviešu zemnieku valodu izkopusī par rakstu valodu? Tad man jāsaka, ka es nezinu, kurai otrai tautai vecāki rakstu pieminekļi ir arttikšausmīgu ortografiju un valodu, kādu atrodam vācu sarakstītos latviešu valodas vecākos tekstos¹⁾. (Pastrīpojums mans. P. B.)

Te tiešām nevar nepiekrīt J. Endzelīna slēdzienam. Mācītāju valodas nejaucība sevišķi parādās tad, kad viņu salīdzina ar to daiļo valodu, kurā uzglabājušās tautas gara mantas. Lasot, piem., latvju daiņas, liekas, ka mēs klausītos skaistā noskaņu bagātā muzikā. Kāmēr klausoties baznīckungu „svētā“ valodā, liekas, ka mēs dzirdētu pa ielu braucot smago ormani ar vecām dzelzīm.

Daudzas tautas anekdotes apstiprina to patiesību, ka pats mācītājs dievkalpošanu nebūt neuzskata nopietni, bet ņem to tikai pa jokam.

A. 13.

Jelgavā reiz dzīvojis vecs mācītājs Konrādijs. Viņš bijis jau par vecu, lai apkalpotu savu draudzi, un tāpēc viņam piedots palīga mācītājs.

Kādā jaukā vasaras svētdienā baznīca bija pārpildīta. Arī dievgaldnieku bijis daudz, kā jau tajos laikos parasts. Mācītājs Konrādijs bijis jau atnācis, bet viņa palīgs bijis aizkavējies, jo iepriekšējo vakaru bijis kādās viesībās. Konrādijs gaidījis, gaidījis, bet nevarēdams sagaidīt, sācis pieņemt dievgaldniekus viens pats. Dalīdams svēto vakarēdienu, viņš pastāvīgi skatījies uz durvīm, kur palīgam vajadzējis ierasties. Bet tā dalot svēto vakarēdienu, viņa darbs

¹⁾ Izglīt. ministr. mēnešraksts. 1920. g. Nr. 8., 176.—177. l. p. E. Endzelīna recenzija par Zēverta grāmatu „Die deutschen Lehnwörter etc.“

gausi gājis uz priekšu. Te vecais Konrādijs sadusmojies un iesaucies: „Ja viņš vēl neieradīsies, tad jau mēs te varam puņķoties līdz vakaram.“ (No Pampaju pag.).

A. 14.

Kāds mācītājs, uz baznīcu iedams, pasaka savam sulainim, lai tas aiziet pie kāda žīda, vārdā Mozus, un nopērk pusdienai gaļu. Sulainis aiziet pie Mozus un prasa, lai dodot mācītājam gaļu, bet Mozus atsaka: „Tas kungs jau nav vēl samaksājis, ko aizvakar nēma, lai samaksā veco, tad dabūs uz jauna.“ Neko darīt! Sulainis, iedams uz māju, domā: ko es mājā darišu, aiziešu uz baznīcu, paklausīšos dievvārdus. Aiziet ar'. Mācītājs kāpj pašlaik kancelē un sāk to „sprediķi“ teikt. (Vēl jāpiemin, ka šim mācītājam visi dievvārdi gāja no „vecās derības“.) Kā ievadam uzstāda jautājumu: „Nu, ko tad teica Mozus?“ Sulainis domā, ka viņam jautā un atbild: „Mozus teica, lai samaksājot veco, tad dabūšot uz jauna.“ (No Zalves pag.)

A. 15.

Reiz Vidzemē kādā muižā dzīvoja N. draudzes mācītājs, kur viņam pie visām labām īpašībām piemita tomēr viena vājība. Viņš bija dūšīgs iedzērājs. Te atkal notiek viesības pie draudzes ķestera pašā nedēļas vidū. Tiek dzerts uz nebēdu, un abiem tā sajukušas galvas, ka vairs nesaprot, kas isti ir par dienu. Vienreiz tomēr mācītājs saka: „Nu pietiks. Jābrauc uz māju atpūsties.“ Pabraucot kādu gabaliņu, viņš redz, ka daudz ļaužu, gan veci, gan jauni, visi uzposušies un kaut kur steidzoši dodas.

Viņš paliek domās: Vasarsvētki nav, Ziemsvētki nav, Lieldienas nav, bet, — vai tik nav kroņam kāda svētdiena? Ek, labāk paprasis Jānim. „Ei, Jān', kas šodien par dienu, kur tie ļaudis iet?“

„Svētdiena, cienīgs mācītāja kungs, un ļaudis dodas uz baznīcu.“

„Ko, uz baznīcu! Vai tu traks, griez zirgu apkārt un brauc uz baznīcu, bet mudīg!“

Aizbraucis viņš tūlīņ dodas uz altāra. Tur jau viss viņam sen no galvas zināms. Bet nu galvenais — sprediķis. Sagudrots nav it nekas, bet jārūnā ir. Saņēmiens un kāpis arī.

„Kad tie visi pasaules koki pārvērstos par vienu lielu koku, un kad visi tie pasaules cirvji pārvērstos par vienu cirvi un visi tie pasaules ūdeņi paliktu par vienu lielu ūdeni. Un ja nu jemtū to lielo cirvi un cirstu to lielo koku; un kad nu viņš kristu tai lielā ūdenī, kas tas būtu par blikšķi, par blikšķi. Amen!“

Sprediķis beidzies. Baznīcēni izklist un nespēj vien slavēt gudro mācītāju, kas šoreiz teicis skaidru, saprotāmu taisnību. (No Rīgas.)

Pēdējā anekdote tik rakstūrīga un tuva patiesībai, ka viņa gandrīz pilnīgi sakrīt un saskan ar G. Merķeļa Latvijas mācītāju raksturojumu.

„Tā tad Vidzemes lauku mācītājs vēl ilgi kops zemi un savu draudzes bērnu galvas atstās atmatā; viņš plītēs ar muižniekiem un priekš zemniekiem — lūgs dievu un sprediķos, ņems gaiļus, baznīcas naudu un dāvanas“¹⁾.

... Vakarā viņš (t. i. mācītājs. P. B.) lasa avīzes vai uzspēlē kādu partiju bostona, vai — tin dzijas. Tikai svētdienas rītā no savas mīļās laulātās draudzenes svētku rotas viņš atceras, ka ir garīdznieks. Pa kafijas laiku viņš tad paskatās, sacīsim, kalendārī, par kādu evaņģelijumu viņam šodien jāpļāpā, un pašķirsta savu pusstundiņu kaut kādā amata grāmatā, kamēr viņa parūka vai svētais galvas kauss tiek frizēti. Tad, melnā mētelī un augstā priesterā cienībā tērpies, viņš kāpj savos ratos vai troikā un brauc uz baznīcu. Ko viņš tur runās, par to viņš nerūpējas; tas Kungs saviem kalpiem dod, kas viņiem ir jārunā²⁾.

Klausoties tādi „sagatavotus“ sprediķus, tauta, zināms, aiz apnikuma bieži vien saldi gulēja, kā guļ melderis, sudmalām vienmuļīgi grunot.

A. 16.

Kāds vīrs reiz baznīcā apguļas. Pa miegam tas klusām saka: „Krodzniek, atnes pusstopu!“ Blakus sēdētājs padzirdējis iečukst šim ausī: „Kas tad no pusstopa tiks, sakī jau, lai nes visu stopu.“ Gulētājs arī sauc visā balsī: „Ej, krodzniek, nes visu stopu!“ (No Pabažiem.)

Cik šī anekdote atkal tuvu patiesībai, to apstiprina ar dažiem patiesiem faktiem Indriķis Straumīts savās „Pareizticīgā latvieša piezīmēs“ (1840.—1845.), runādams par kāda mācītāja garlaicīgu sprediķi: „Manā klātbūtnē bij šāds gadījums. Kamēr mācītājs savus klausītājus vadīja pa Eiropu (sprediķi runādams, P. B.), tikam viens no vi-

¹⁾ G. Merķelis. „Latvieši“. Otrs izdev. 170. l. p.

²⁾ G. Merķelis. „Latvieši“. Otrs izdev. 157. l. p.

ņiem sapnī ieraudzīja vilku, jādomā, briesmīgu un uzbāzīgu. Savās izbailēs nelaimīgais pa miegam sāka blaut tāpat kā medībās: u-u-u-rā!

Mācītājs aplusa, aplaida acis apkārt, paklausījās un pavēlēja izzināt, kas kliedz. Tikam vilks, kā domājams, izbijies atkāpās, un zemnieks, kurš joprojām gulēja, aplusa. Mācītājs atkal uzsāka pārtraukto stāstu un laimīgi nokļuva līdz savas dzimtenes pēdējai pilsētai... kad piepeši atkal parādījās tas pats uzbāzīgais vilks, un atkal atskanēja kliedziens. Šoreiz pamodās arī kaimiņi un izdeva gulētāju.

Pērminders izvadīja nabadziņu no baznīcas, bet mācītājs ņēmās rādīt pūlim savu runas mākslu¹⁾.

Vēl viena Straumīša anekdote:

„Reiz, kāds sprediķotājs — par to bij pat rakstīts latviešu laikrakstos — redzēdams, ka visi guļ, un neviens neklausās, uz acumirkli aplusa un piepeši iebļāvās nelabā balsī: „Uguns, uguns!“ Visi sāka ausīties: „Kur? kur?“ — „Ellē, ellē!“, atbildēja mācītājs. Šis savādais līdzeklis, kuŗu mācītāji bieži lietoja, tiešām panāca savu nolūku²⁾.

Tik „interesanti“ bij baznīcu dievvārdi!

Vēl kādi piemēri no jaunākiem laikiem:

Kāds Rīgas mācītājs B. atsakās pavadīt kādu nosliukušu strādnieku. Kāpēc? Viņš dabūjis zināt, ka strādnieks piedalījies revolucionārā kustībā.

(„Pēterburgas Atbalsis“ 1906. g. Nr. 34.)

„Aizpagājušā mēnesī kāda sieviņa nogājusi lūgt mācītāju Reinhardu (Jelgavas mācītājs, P. B.) pie savas, uz miršanu slimās mātes. R. tūliņ apprasījies, vai tik esot nauda, ko samaksāt par to „grēku piedošanu“. Sieviņa atraisa kabatas drāniņā ievīstītos, grūti pelnītos grašus un atdod tos visus „cienīgtēvam“. „Cienīgtēvs“ ņem skaitīt da-

1) Straumīts. Pareizticīgā latvieša piezīmes.

2) Turpat. 45. 46. l. p.

būto naudu un izrādās, ka trūkst ormaņa naudas. Sieviņa asarām acīs stāsta, ka atdevusi savus pēdējos grašus, bet „baznīcas tēvam“ gar to nav daļas, tas tik pakrata galvu un nosaka, ka bez ormaņa grēku piedošana nenotiks. Sieviņai cits nekas neatliek, kā iet un uzmeklēt citu mācītāju, bet tie visi atraida, aizbildinādamies, ka viņiem gar cita mācītāja draudzi nav nekādas daļas. Beigu beigās sieviņai laimējas sadabūt vajadzīgo ormaņa naudu un atlūgt to pašu Reinharda kungu. — Nedrājiet, tad jūs netapsat dirāti“.

Trimpus.“

(„Pēterb. Avīzes“, 1905. g. Nr. 37.)

„Nedrājiet...“ — beigās piezīmē korespondents. Jā, tiešām: tie jau tiešām ir cilvēka ādu gērētāji, ne mācītāji.

Vēl piemērs:

„Juglas papīra fabrikas nabagu mājā atrodas trīs pilnīgi nespējīgi nabagi. Viņi nolēmuši baudīt tā saucamo svētvakara ēdienu... Līdz baznīcai nespēj noiet: fabrikas caurvējainās, puteklainās telpās pavadītie gadi par to pienācīgi gādājuši, ka tie nespēj vairs ne kājas cilāt... Nabadziņi — lūdz „pērminderi“, lai tas palūdz cienīgtēvu. „Cik nu tās pāris verstis iegriezties“, teikuši nabadziņi: „būs jau kristīga sirds iekšā!“ Bet „cienīgtēvs“, zināms, nav braucis. Kad „pērminderis“ tam vēl atgādinājis, tad „cienīgtēvs“ Rottermunds lakoniski atbildējis: „Man fūrmanis arī naudu maksā!“ — Jā, vai tad tiešām nabaga cilvēki, mūžu nodzīvojuši, vēl nebij sapratuši, ka garīdzniecībai ticība ir tikai slaucama gov. Un kur nav ko slaukt, tur nav ko iet.“

Korespondents vēl raksturīgi piezīmē, ka Azijas un Afrikas mežoniem kristīgie misionari lien virsū, kā mušas degunā, bet kur vajag ticību piekopt, tur to nedara.

(Sk. „Pēterb. Av.“ 1904. g. Nr. 58.)

Šie un tamlīdzīgi fakti liecina, ka mācītāji ir ne tikai derēti gani, bet arī c i r p ē j i gani. Un viņu

kristīgā ticība ir šķēres, ar ko cirpt: asas un labas. Kad kristīgai „aitai“ vēl villa ir ko cirpt, tad mācītājs iet, bet kad to jau cits kāds apcirpis, tad „cieņģtēviem“ vairs nav ko iet: nav naudas priekš „fūrmaņa“, un „kristīgā aita“ var mirt bez svētvakarēdiena ...

7. Nešķista valoda uz „svētām“ lūpām.

Mācītāju nolaidīgo izturēšanos pret draudzi jau mums nācās atzīmēt. Tāpat mācītāju rupjību attiecībā uz draudzi un vienkāršajiem draudzes locekļiem. Te atzīmēsim šīs rupjības vienu pusi, t. i. to, ko tauta sauc par „bezkaunīgu muti“. Attiecībā uz seksualās sfēras jautājumiem kultūras cilvēki sabiedrībā vienmēr ir diezgan atturīgi, vai arī savu runu ietērpj tādā formā, ka viņi neiet pāri zināmām sabiedrībā pieņemtām robežām. Latvijas mācītāji šo noteikumu nav ievērojuši, un pat no baznīcas kancelēm ir nekautrēdamies bārstījuši kopā ar saviem „dievvārdiem“ visādas šaubīga rakstura divdomības un vienkāršas rupjības. Protams, visā pilnībā un „stiprumā“ šīs mācītāju kanceles rupjības mums nav iespējams te atzīmēt, bet piemēra dēļ minēsim vismaz dažas nevainīgākās. Raksturīgākās te tā sauktās Konrādija anekdotes.

A. 17.

Kādu svētdienu Jelgavas latviešu draudzes mācītājs Konrādijs pēc sprediķa izsauca dažas pazudušas un atrastas lietas. Vienu no šīm lietām viņš raksturo šādi: „Es atradu arī kādu sieviešu lietu, apaļu, pūkainu, ar sarkanu oleri, pa galu bāžamu.“ Redzēdams, ka draudze tā savādi sāk sminēt, viņš, drusku padomājis, saka: „Mīļā draudze, tā nav tā lieta, kurā jūs domājat, tā jau ir tā mufe.“

Šī anekdote ļoti izplatīta, ar daudz variantiem.

A. 18.

Jelgavas apriņķī, Ozolnieku pagastā atrodas mājas Pautiņi. Šo māju jaunais saimnieks precas, un mācītājs Konrādijs aizbrauc jauno pāri laulāt. Izdarījis laulāšanas ceremoniju un pamieļojies, Konrādijs taisās braukt prom. No jaunā pāra atvadīdamies, Konrādijs tiem vēl vienam un otram (sevišķi jaunajam saimniekam) sirsnīgi spiež roku un saka: „Lustējaties tik nu, mani mīļi Pautiņi, šodien jums tā prieka diena!..“

A. 19.

Diezgan parasta lieta, ka zemnieki, pilsētā iebraucot, „ietaisa dūšu“ un darišanās steigdamies, vēl iet pa ielu ēzdami, cits baltmaizi, cits desu — kā nu kuņķis. To novērojis arī mācītājs Konrādijs un norāj šos par nepieklājīgu izturēšanos. Tēlodams zemnieka izturēšanos, viņš saka: „Biksēs vaļā, desa rokā iet pa Lielo ielu projām.“

Lai lasītāji nedomātu, ka anekdotēm nejaušs raksturs, pievedam te arī attiecīgus vēsturiska rakstura datus. Tā, piemēram, Māteru Juris, kritizēdams mācītāju lapu „Latviešu Avīzes“, 1876. gadā ievietojis „Baltijas Zemkopī“ rakstu: „Vai „Latv. Avīzes“ tiešām ir „kristīga avīžu lapa?“ Viņš raksta: „Kā viņa izturējusies pret „Baltijas Zemkopī“ un pret bāriņiem, mēs jau redzējām. Liekas, ka „kristīga av. lapa“ tā visnedarītu. Bet arī godprātībā un kaunībā viņa nav šo vārdu pelnījuse (pastrīp. mūsu. P. B.), kā tūdaļiņ redzēsim: 24. num. atrodas tie svētie dziesmas vārdi:

„Nu esi slavēts Jēzuliņš,
Ka tu mums dzimis cilvēciņš“,

kas tiešām skan pēc „kristīgas avīžu lapas“; bet kā jāiztrūkstas, kad 34. num. lasa:

„Kad tie jēriņi nenestos,
Tad mēs pliki vazātos“, —

šo ielas puiku dziesmu, kas tik no bezdievīgiem, nekaunīgiem cilvēkiem tiek dziedāta, ko vecāki uz to ciešāko saviem bērniem aizliedz un kas līdz šim vēl nekur — cik mums zināms — nav drukāts... Bet iesim tālāk. 16. num. pie „misionēs ziņām“ atrodas kaisla mīlestības rīme: „Kur esi košā rozīte, kas slepen raksti man? It koša tava vēstule,

kas dziļi aizgrābj man etc. 17. num. „Klajuma Baiba“ raksta: „Es nevienam vīrišķim neļaujos sevi bakstīt“ etc. Tad 26. numurā kāds raksta par savu sievu: „tā ir jauna mundra sieviņa ar tumšām acīm un mazu tuklu mutīti, kas dažu labu uz našķību vilina“ etc. 36. num. tiek Gosnera muzeums tādā vizē aprakstīts: „Še redzam vēl — — skaistu sievišķi pēc bādes; vienu skaistu gulošu teaterā rādītāju (freileni); te mēs redzam pliku cilvēku, kuŗam no muguras divas siksnas izgrieztas! Sievišķiem kniebj krūtis nost“ u. t. pr. Trešā nodaļā ir visādas slimības izrādītas, kas caur nešķistību ceļas“ etc.

Vai vēl trakāku ko var rakstīt, caur ko lasītāju fantazija un ļaunas domas tiek modinātas? Un „L. Av.“ sevi saucas par „kristīgu avižu lapu“!! ¹⁾

Tā tad te redzam, ka arī literatūrā mācītāji piekopa savas divdomības un rupjības.

Kad draudze Konradijam pārmeta viņa rupjības un bezkaunības, viņš uz to mierīgi atbildēja: „Bet, mīlā draudze! Vai tad es varu rupju maisu ar smalku zīdu šūt!“ Vienkāršā tauta cienģtēviem tā tad ir „rupjš maiss“, kamēr viņi ar savām cūcībām — „smalks zīds“,

Beidzot vēl jāpiezīmē, ka Latvijas garīdznieku rupjība jau ir tradicionēla. Šausmīgi rupjš un nekaunģgs jau bij pats Lutera baznģcas galva Mārtģnģš Luters (kuŗģ cilvēka domģjoģo prģtu nosauca par „vella m—ku“). Smagu prastģbu pilnas ģr Manceļa, Lenca un citas Latvģjas izcilus garģdznieku sprediķu grģmatas.

Kurzemes hercoga galma mācģtģjs M a n c e l i s, savas sprediķu grģmatas treģģ atventes sprediķģ, norģdams un pamģcģdams to „grģcģgo“ tautu, starp citu raksta (ģie viņa ortografģjas neturos): „. . . Tas ne ģr pareģzi, ka tu vellam kalpo . . . tas ne ģr pareģzi, ka tu tģvu un mģt', kungu un gaspažu,

¹⁾ „Baltģjas Zemkopģs“ 1876. g. Nr. 5., 37.—38. l. p.

saimnieku un saimnieci, mācītāju un baznīcas kungu ne klausī... Tas ne ir pareizi, ka tu baries, reijies un ledenājies kā suns ar tavu kaimiņu, ka tu kaujies ar tavu tuvāku; tas ne ir pareizi, ka tu m—cību dzen, pie m—kām ej, tavu laulātu draugu atstāj, no tā bēdz un ar citu svešu jaucies; tas ne ir pareizi, ka tu dienas, naktis dzer un plītē un kā mieļa tapa vazājies...“ u. t. t. (Lettische Postill, I, 39, l.p., 1654. g.).

“... Ciek reizes esi tu bāries, tam velnam to pavēlējis, zobus par to griezījis un visu nelaimi tam uzvēlis. Ja tu neesi m—kos gājusi, nedz m—kas meklējis, domā, ciek reizes esi tu bezkaunīgus vārdus runājis un blēņu - dziesmas (t. i, mūsu tautas dziesmas, P. B.) dziedājis? ¹⁾

Ar tādām vietām kā sētin piesēta ir visa Mancelļa sprediķu grāmata. Kamēr mūsu skaistās tautas dziesmas tas sauc par grēcīgām „blēņu dziesmām“.

Apmēram simts gadus vēlāk iznākušā prāvesta un vēlākā ģeneralzuperintendenta un virskonsistorijas priekšsēdētāja L e n c a sprediķu grāmatā ir gluži tādas pat bezkaunības. Piem. „Lai tā laulība godīga ir starp visiem un tā laulības gulta neapgānīta: bet tos mauciniekus un laulības pārkāpējus Dievs sodīs... Jo šo zināt jūs, ka neviens m—cinieks jeb nešķīsts, tāpat arī neviena m—ka (sprediķu grāmatā šie vārdi, zināms, bez saīsinājumiem, P. B.) jeb nešķīstā to iemantošanu iekš tās valstības Kristus un Dieva²⁾).

Bet lasītājs teiks: „Nu, tie seni laiki, tad visi bij rupji cilvēki“. Uz to mēs varam atbildēt, ka vienkāršā tautā jau tad bij daudz vairāk daiļa un etiska (piem. mūsu tautas dziesmas, pasakas, teikas, sakāmvārdi), kā kungos un baznīckungos.

¹⁾ Mancelius. Lettische Postill. (1654.) II. 223.

²⁾ Kr. Davida Lenz. „Sprediķu grāmata etc.“ 1764. g. I., 257. l. p.

Bez tam mācītājiem taču vajadzēja iet ar labu priekšzīmi pa priekšu.

Tikpat „prasta mute“, kā Mancelim un Lencam, bij arī vēl ne tik pārāk sen Jelgavas Konradijam un gandrīz kuŗam katram no kanceļu viriem.

Kāds pazīstams sabiedrīks darbinieks man apgalvo, ka vēl nesenā pagātnē Alūksnes Zeltiņu mācītājs Keislers savus sprediķus parasti sācis, draudzī nicinoši uzrunādams: „Jūs m—kas un jūs m—cinieki!..“

Tā vien liekas, ka visa luteraniskā garīdzniecība, sākot ar L u t e r u Vācijā, ar Kurzemes hercoga galma mācītāju Manceli un ģeneralzuperintendentu un virs konsistorijas priekšsēdētāju Lencu, un beidzot ar vienkāršajiem mācītājiem — ka visi tie līdz reibumam būtu samilējušies šinīs nešķīstajos vārdos „m—kas“ un „m—cinieki“.

8. „Svētie tēvi“ lūdz dievu un krāpj

„Visbriesmīgākā nelietība tiek piekopta ar tā saucamām aizlūgšanām. Latviešiem piemīt tā māņticība, ka viņiem katrā ziņā būs nodrošināta debesu svētība, ja mācītājs viņus baznīcas lūgšanā sevišķi pieminēs. Tā tad katrā gadījumā, kas viņiem ir svarīgs: pie slimībām, pie sējas, pie pļaujas, pat ja viņi grib izbēgt, viņi žēlīgam baznīckungam atnes pāris vērdu un lūdzas, lai viņus ieteicot mīļam Dieviņam, kas arī gandrīz nekad netiek liegts. Garīdznieki nevien neapkaŗo šās ienesīgās māņticības, bet vēl pastiprina viņu caur savu gatavību un svinīgo nopietnību, ar kuŗu tie pēc pabeigta sprediķa uzsauc pasaules visuma tēvam, „lai viņš savu svētību redzamā kārtā dotu pie bērniem, aitām, cūkām, bitēm, katliem un podiem vienam godājamam saimniekam no šā apgabala, un vienam no tā, un atkal vienam no šitā“¹⁾.

¹⁾ G. Merķelis. „Latvieši“. 166.—167. l. p.

A. 20.

Vecais mācītājs Lucavs bijis ļoti mantkārīgs un par naudu bijis gatavs izdarīt visādus jokus.

Reiz kādam saimniekam vanags aiznesis gaili un apēdis to lauka malā, pie ecešām. Saimnieks, liels joku meistars, aizgājis pie mācītāja, samaksājis tam rubli, un licis noturēt svētdien baznīcā aizlūgšanu par viņa gaili. Mācītājs bijis ar mieru.

Svētdienas rītā pēc dievkalpošanas mācītājs turējis aizlūgšanu par gaili. Viņš teicis: „Tas gaisa lidinātājs aiznesa to gaismas gaidītāju, un viņa spalviņas izplūkājis viņā lauka maliņā pie tā zemes līdzinātāja.“

Baznīcēni palikuši neskaidribā, kas tā par nelaimi bijusi.
(No Bauskas apr.)

Bet te daži fakti no realās dzīves:

Zaļenieku mācītājs Zēzemanis. Sieviņa aiziet pēc kristamās zīmes. Mācītājs noprasa pusrubuli. Sieviņai nav taisni tādas sīkas naudas. Tā iedod izmainīt 5 rubļu gabalu. Bet — par naudu jau velns danco un sevišķi vēl mācītāja tuvumā... Mācītājs grib paturēt nabaga sieviņai visi 5 rubļi, aizbildinādamies, ka viņam neesot sīkas naudas, ko izdot.

(Sk. „Ziemeļblāzma“, 1908. g. Nr. 71.)

Vēl piemērs:

Gulbenes draudzēs mācītājs Th. Neanders. „Mācītāja muižas rentnieks starp citžm nodevām ir devis tam kungam (t. i. mācītājam, P. B. katru dienu arī zināmu skaitu stopu piena. Lai nu gan tādu mantu, kā piens, kodes un rūsa ļoti ātri maitā, tad tomēr Gulbenes dvēseļu gans tam ir piegriezis lielu vērību, kamdēļ arī licis uztaisīt stopu, krietni vien lielāku par isto mēru, ar kuŗu tad ticis mērots piens, ogas u. t. t. Tā tas vilcies pieci gadi. Tagad lieta nākusi gaismā. Kad par to runāts ar pašu cienīgo, tad minētais stops pazudis bez vēsts, bet pati cienīgā sapekelējusi visas savas mantības un laidusies lapās.“

(Jancis.)

„Vārpas“, 1909. g. Nr. 21.

(No Gulbenes draudzes.)

9. Draudzes gani taisa svētus brīnumus un māna tautu

„Dažām baznīcām ir ta slava, ka viņās notiek visspēcīgākās aizlūgšanas. Arī šī mānītība tiek rūpīgi uzturēta. Zemnieki no tālienes sarodas tādas baznīcas mācītāja muižā ar auniem, sviestu, medu un dālderiem, un līgst garīgo burvju meisteri tūliņ uz visu gadu, tādēļ ka iznāktu pārāk apgrūtināti katrā vajadzīgā gadījumā izdarīt svētceļojumu“¹⁾.

A. 21.

Bijusi sausa vasara, lauki nokaltuši un bijis paredzams bads, ja lietus neuzlītu. Vienu dienu ļaudis aizgājuši pie katoļu mācītāja un teikuši, lai viņš palūdz Dievu, ka sāktu līt. Par pūlēm piesolījuši 10 rubļus. Bet mācītājs, redzēdams, ka būs par maz, teicis, ka par 10 rubļiem būšot tāda rašņa, par 20 rbļ. būšot labs lietus, bet par 25 rbļ. stiprs lietus. Nolēmuši, kad jau, tad jau, lai iet par 25 rubļiem.

Kā par brīnumu, pēc kāda laiciņa uznācis ārkārtīgs lietus ar krusu un nosītis visu labību veldrē. Kad ļaudis atnākuši pie mācītāja žēloties, viņš atbildējis: „Es jau teicu, ka par 25 rbļ. būs par stipru. Ko gribēja, to arī dabāja!“
(No Rīgas.)

A. 22.

Viens mācītājs gribējis baznīcēniem iedvest lielu cieņību pret sevi. Tas teicis, ka nākošu svētdienu izsaukšot baznīcā svēto garu. Kad saukšot: „Svētais gars, parādies!“ tad svētais gars baloža veidā parādīšoties. Nākošu svētdienu baznīca pilna ar ļaudīm. Mācītājs uzkāpis kancelē: un saucis: „Svētais gars, parādies!“ Sauc vienu reiz, sauc otru un trešo reizi, bet svētais gars nerādās, tik ķesteris pabāž gar kanceli galvu un saka mācītājam: „Kaķis apēdis!“ (Mācītājs bij iedevis ķesterim balodi, ko palaist, bet kaķis apēdis.)
(No Kokneses.)

10. Dieva kalpi kā piķa dūža pielūdžēji

Mācītāju kāri uz trumpām jau atzīmē G. Merķelis. No jaunākā laika slavenajiem trumpmaņiem

¹⁾ G. Merķelis. „Latvieši.“ Otrs izdev. 167. l. p.

var minēt tādu trumpu „ģeniju“, kā Andrievu Niedru. Par viņa trumpmanības spējām cirkulē ne tikai daudz anekdotes, bet pat veselas legendas. Bet lieli gari nekad uz reizi nerodas. Viņiem vienmēr savi priekšteči. Bet lai par šiem bezvārda varoņiem runā tautas anekdotes.

A. 23.

Kāds mācītājs bijis liels kāršu draugs. Reiz tas spēlējis savu melno tālāru. Citi solījuši to viņam atdot, tikai tad nākošā sprediķī mācītājam jāsākot runāt par kārtīm. Bet mācītājs bijis liels gudrinieks. Tas izmeklējis attiecīgu vietu no svētiem rakstiem. Uzķāpis kancelē, tas sauc pacilātā balsī: Pīķis trumpā, kreicis mariažā, tā sauc tie elles spēlmaņi! Bet mēs, Dieva bērni: — Jehova, tu augstais Dievs!“

Kad mācītājs vēlāk atstājis kanceli, visi redzējuši, ka tam uz muguras piestiprināts liels pīķa dūzis.

(No Mellužiem.)

A. 24.

Kāds mācītājs bijis liels kāršu spēlētājs. Tas bijis visu nakti spēlējis. Otrā rītā uzķāpis kancelē un kliedzis: „Trumpā, pīķis trumpā!“ Vēlāk tas atjauties, ka ir baznīcā un beidzis: „Mīļā draudze, nedomājiet, ka es runāju par tām laicīgām trumpām, bet es runāju par tām garīgām trumpām!“

(No Dzelzavas.)

Spāģis savā grāmatā „Die Zustände des freien Bauernstandes in Kurland“ pieved kāda A. Budeusa novērojumu par Latvijas baznīcām („Die Baltische Kirche“). Budeuss atzīmē kādu faktu, kur mācītājs liek savā priekšnamā gaidīt kristībniekiem ar mazu bērniņu, līdz viņš nobeigs kāršu partiju. (283. l.p.).

11. „Svētie tēvi“ kā kārumnieki un rijēji

Ticības reprezentanti un sludinātāji - mācītāji ir tie, kuŗi tautai vienmēr sludina, ka nevajag padoties šīs zemes kārdinājumiem un kārumiem; ka nevajag rūpēties par rītdienu, bet skatīties uz put-

niem gaisā... Jā gan, Latvijas mācītāji tiešām ir skatījušies uz putniem, bet ne tik daudz uz tiem, kas gaisā, kā vairāk uz tiem, kas zemnieku sētās. Var droši teikt, ka mācītāji latviešu zemniekam ir vairāk māju putnu noēduši, nekā seski un lapsas. Ir vesela virkne tautas anekdotu, kas runā par to, ka mācītājs pie zemnieka ēd vai nu vistu vai, visbiežāk, „cāļu zupiņu“. Aiz muguras allaž stāv izbadējies un laizīdamies, kāds zemnieka bērniņš un gaida, vai cienīgtēvam nepaliks „pāri kāds kumosniš“. Bet cienīgtēvs vienmēr „nopucē“ visu. Bērniem un sunīšiem paliek tikai kauliņi.

A. 25.

Vienās mājās iebraucis mācītājs pārklaušināt bērnus. Saimniece viņam iedevusi ēst cāļu zupu. Mazais Vilitis prasījis, vai viņam arī būšot cāļu zupa? Māte atbildējusi: „Ja cienīgtēvam atliks, tad dabūsi!“

Vilitis iegājis pie cienīgtēva, nostājies viņam aiz muguras noskatīties ēšanā. Beidzot viņš izsauca: „Mamma, cienīgtēvs jau izēdis visu, un man vairs nebūs!“

(No Pampāļu pag.)

A. 26.

Vecpiebalgā vecos laikos bijis tāds traks mācītājs — Guliks. Kad viņš braucis bērnus pārklaut, tad lamājies un plosījies kā traks. Bet vecāki vēlāk izgudrojuši un sākuši šim dot kukuļus, tad varējuši kaut cik ar viņu satikt. Tā, kad mācītājs vakarā braucis mājās, tad viņa vezums no cāļiem, jēru pusēm un olām bijis tāds, ka sien, ja gribi, ar bomi.

Tā vienreiz gadījies šāds joks: mācītājs prasījis puikam: „Ko tu paņēmi līdz no mājas?“ (Domāts — vecāku mācīto godbijību un pazemību pret visiem cilvēkiem, sevišķi pret mācītāju.) Puika, vientiesīts, atbildējis: „Cāļu pāri cienīgtēvam!“

(No Vecpiebalgas.)

A. 27.

Latgales tumšajos laudīs reiz noticis šāds joks. Parasti laudīs nesuši mācītājam uz baznīcu gan putnus, gan citus mājas dzīvniekus. Nezin, kā tas bij gadījies, ka visi reiz sanesuši tikai putnus un sivēnus, bet mācītājam gribējušies arī aitas gaļa. Viņš uzkāpis kancelē un teicis: „Jā, putnu un suvanu man gona, bet kod otnūks kungs Jēzus un prasīs: „A, kudā tovas vuškas?“ „man nav!“

Lieta darīta. No tā laika mācītājam aitas gaļas nekad neesot trūcis.

(No Dzelzavas pag.)

A. 28.

Mācītājs aizbraucis bērnus pārklaut. Kādās mājās dod mācītājam arī ēst. Paēdis mācītājs sacījis: „Es jau nu gan paēdu, bet ko ta mana cienīgā mājā?”

Neko darīt, devuši līdz arī cienīgai ko ēst.

(No Vecates pag.)

Pat mirstošam zemniekam cienīgtēvs ar mierīgu prātu noēd pēdējo visticu.

A. 29.

Saslimis pusgraudnieks. Sieva aiznes mācītājam pēdējo visticu un lūdz nākt un iedot vēl slimniekam svēto vakarēdienu. Mācītājs atnāk. Iedod svētās vakariņas un promiedams pamāca pusgraudnieka sievu, lai uzvārot vīram kādu visticu. Spēcinoša barība atstājot slimniekam labu iespaidu. „Ko ta vāris, ka pēdējo visticu jau aiznesu jums,” sieva vaļsirdīgi teikusi.

„Tiešām, tiešām, palaujaties tik uz to Kungu. Tas izārstēs i bez vistas,” teicis mācītājs un devies prom.

(No Vecates pag.)

Cāļiem un vistām mācītāju dzīvē Latvijā bijusi pat tik liela nozīme, ka tauta domā, arī tas gailis, kas lutera baznīcas torņa galā, esot likts tamdēļ, lai zemnieki neaizmirst cienīgtēviem nest cāļus, vistas un gaiļus.

A. 30.

Vecos laikos ļaudīm vajadzējis nest mācītājam gaiļus un vistas, kad nākuši uz baznīcu. Bet daudzreiz zemnieki neatnesuši, aizbildinādamies ar piemiršanu. Par zīmi, lai ļaudis atcerētos, mācītājs līcis uzvilkt uz torņa gaili.

Bet, varbūt, tie tikai tautas „joki”, tautas fantazija? . . .

Nebūt nē. Šī cienīgtēvu mīlestība uz vistām, cāļiem un gaiļiem ir vēsturiska īstenība. Paklausīsimies, ko par šo jautājumu saka mācītājs V. Plute. „Par visticu trūkumu Vidzemes mācītāji nevar sūnžēties, jo tie dabū par visiem kopā vismaz 17,679½ vistas un 269 cāļus (Nu, kur te lai nabaga seskis līdz! P. B.). Dažos apriņķos vistas mazāk iecienītas, tā, piem. Cēsu apriņķa mācītāji pēc regulatīviem var cerēt tikai uz 591 visticu un 82

cāļiem. Toties laimīgāki ir Tērbatas aprinča mācītāji, jo tiem nākas ne mazāk, kā 4866 vistas no draudzes. Dažs mācītājs var ikdienas ēst pa pāris vistām, un arī tad vēl atliks pāri.“ (V. Plute)¹⁾

Te tikai vēl jāpiezīmē, ka tas vistu un cāļu skaits, ko mācītāji no zemniekiem piedzina uz likuma pamata (tā sauktās „priesteru tiesības“), bij samērā niecīgs, salīdzinot ar to, ko zemnieki cienģtēvam sanesa „labprātīgi“ kā „dāvanas“. Jā, „mācītājs varēja ēst ikdienas pa pāris vistām“, kamēr zemniekam bij jāiztiek bieži vien ar siļķes asti pusnedēļas, kamēr viņš no ne-ēšanas un bada krita gar zemi, zirgiem mietiņus spraužot (kā tas noticis ar šo rindiņu rakstītāja tēva tēvu)...

Zemnieki un strādnieki mira badā, bet „dvēseļu gani“, zemnieku cāļus un vistas apēduši, bij tik tauki, ka nevarēja pat godīgi saviem laukiem apkārt apiet vai uz kanceles uzrāpties. „Sarkans kā bullis“ — tā čigāns raksturo mācītāju.

A. 31.

Čigānam piedzimusi meitiņa, kuŗu viņš nesis uz baznīcu kriet. (Mācītājs bijis ļoti resns.) Mācītājs prasījis: „Kur tev krustmāte, kas turēs?“ Čigāns atbildējis: „Ūja, es un tu, sarkans kā bullis, vai tad mēs to krupi nenoturēsīm!“

12. Kristus kalpi pielūdz rubli un ģērē tautu

Mantkārība un plēsonība ir viena no garīdzniecības vispārējām raksturīgām īpašībām. „Nekrājiet sevīm mantas virs zemes, kur kodi un rūšā tās maitā, un kur zagļi rok un zog. Bet krājiet sevīm mantas debesīs, kur ne kodi, ne rūsa tās maitā, un kur zagļi nerok un nezog. Jo kur jūsu manta, tur būs arī jūsu sirds“ (Mat. ev. 6. nod.). Tādi ir mācītāju vārdi. Tādas ir viņu pamācības nabaga zem-

¹⁾ Sk. P. Birkerts. Socioloģija. I. 187. l. p.

niekiem un strādniekiem. Uz viņiem pašiem šīs pamācības neattiecas. Viņi stāv pāri šim bauslības prasībām. Viņu „bauslību“ var izteikt ar imperatīvu: „Rauj, kur vien var un kā vien var!“ Latvijas mācītāji ir bijuši sevišķi plēsīgi un mantkārīgi. Nēmuši tie gan naudā, gan graudā. Nēmuši tiešām, kur un kā vien varēdami. Bet — lai runā tauta savās anekdotēs.

A. 32.

Reiz kāds mācītājs nodevis kādam zemniekam ganīt savu vērsi. Zemnieks gan negribējis pieņemt, bet kad cienīgs tēvs tā gribējis, tad jāņem vien bijis. Tā nu pagājusi vasara un nav bijusi vaivs tālu tā diena, kad cienīgtēvam vērsis bijis jāatdod atpakaļ. Te nejauši gadījies, ka saimnieka vērsis nobadījis mācītāja vērsi. Zemnieks bijis briesmās. Visādi domājis, kamēr sadomājis: aizgājis pie mācītāja un teicis: „Mīlais cienīgtēv', ko lai es daru, jūsu vērsis nobadīja manējo.“ Cienīgtēvs to dzirdēdams abbildējis: „Ko tur darīt, Dievs devis, Dievs ņēmis.“ Dzirdēdams šos vārdus no mācītāja, zemnieks palicis drošāks un teicis: „Bet vai jūs nejaunosaties, cienīgtēv'“, ja teikšu, ka mans vērsis nobadīja jūsējo?“ „Na, tad tev tā skāde ir jāsamaksā, dusmīgi noteicis mācītājs. (No Slokas.)

A. 33.

Mācītāja muižai bijis labojams jumts. Te gadījusies nelaime: trepes lūzušas, algādzis nokritis zemē un nosities. Cienīgtēvs līdzcietīgi pasniedzis nelaimīgā strādnieka sievai ortu, sacīdams: „Te tev būs mīlā sieviņ, tava vīra visa dienas alga, lai gan viņš nositās jau pirms brokastīm!“

(No Mellužiem.)

A. 34.

Kāds puisis aiziet uz mācītāja muižu pierakstīties pie dievgalda un iedod mācītājam 5 rubļi. Mācītājs pasaka paldies un sāk pierakstīt citus dievgaldniekus. (Tur bijusi paraša, ka mācītājs laukā neizdod, bet patur visu iedoto naudu. Puisis to nav zinājis.) Puisis gaida — gaida. Beidzot mācītājs prasis, ko šim vēl vajagot. Puisis prasa, lai pārējo naudu atdod atpakaļ, bet mācītājs uzsit viņam uz pleca un saka: „Dēls, te jau nav krogs: kas dots — dots!“ Kad tā — tā. Puisis pāriet mājās.

Svētdien pie dievgalda mācītājs pieliek puisim biķeri pie lūpām, bet puisis saķer biķeri ar abām rokām, iztukšo sausu un nosaka: „Mācītāja kungs, te jau nav krogs: kas dots — dots!“ (Dzirdēta Emburas pag.)

A. 35.

Kādu nakti čigāns izceļ mācītājam no kūts jēru, bet otrā dienā nes kristīt bērnu. Tā kā nav neviena, kas bērnu paturētu, čigāns saka: „Šķestera kungs, paturi to manu vardi, es, nudiē, tev samaksāšu!“ Labi! Bērnu nokrusta. Čigāns arī tūlīt izvelk no maisa jēra priekšu un dod šķesteram, sacīdams: „Tev tā priekša par turēšanu, bet mācītāja papum par pļāpāšanu tā pakaja!“

(No Kokneses pag.)

A. 36.

Reiz čigāns lūdzis mācītāju sievu pie kapa apstāvēt. Pēc beigtiem dievvārdiem mācītājs prasījis 5 rubļus.

Ē, pieci rubļi, tad roci to vecu maitu laukā!“

(No Rīgas.)

A. 37.

Mācītājs par čigāna bērna izdzēšanu (tas nomiris) prasa divdesmit rubļu. Čigāns saka: „Vai mācītāja lielskungs, tas bērns jau nemaksāja desmit rubļu, kad dzīvs bija, bet jūs tagad prasat divdesmit.“

Par mācītāju mantkārību un plēsonību ļausim vēl kādus vārdus runāt G. M e r ķ e l i m :

„Mācītāju ienākumi ir ļoti dažādi. . . Par mācītāju muižām un viņu ļaunumiem es jau runāju. Mācītāju nodevas ir nauda, labība, cāļi, sviests, lini u. t. t. . . . Blakus ieņēmumi pastāv no tā saucamās baznīckungu tiesas un labprātīgām dāvanām. Pirmās veidi ir tik dažādi, ka visu viņu es te nemaz nevaru minēt. . .¹⁾ Zemnieks samaksā kristību, iesvētīšanu, uzsaukšanu, laulāšanu un bēres ar dažādiem grašiem, gaiļiem un vilnainiem cimdkiem, un bez tam katru gadu divas reizes dod vienu pusgrasi bikts naudas. Pie pirmā acu uzmetiena izliekas, ka tas ir maz; bet ja sarēķinām kopā, tad ir jābistas par šo zumu. . .“ „Reliģijas kalps katru vismazāko amata darbu izdara tikai pret atalgojumu, ka pasta vai muitas ierēdņi; bet caur to plašo lauku, ko baznīckunga tiesa atveŗ mantkārīgajam, viņa top par istu negoda lietu. . . Es pats biju liecinieks, kur kāds garīdznieks atsacījās no miroņa pavadīšanas,

¹⁾ Sīkāk par to sk. P. Birkerts. Socioloģija. I. 185.—188. lap. p.

tādēļ, ka ļautiņi nevarēja samaksāt četrus vai piecus grašus viņa tiesas.“¹⁾ „... Bet citi mācītāji labāk prot kutināt latviešu maku. Viens no viņiem tam latvietim, kurš atnesis treknu cepeti, liek apsēsties, un apvaicājas, kā klājas viņa dārgai ģimīlijai un visam, kas viņam pieder. Dienu vēlāk, varbūt, atkal atnāk tas pats vīrs un atnes tikai kādu nieku; nu viņš vairs nedrīkst iet istabā, nu viņu saņem ar nicināšanu. Kāds cits garīdznieks kādam ļoti nabagam cilvēkam nosvieda pie kājām drēbīti ar olām, kurās viņš bij atnesis, un teica: ja tu nekā labāka nevari atnest, tad paturi arī tās. Kāds trešais — lai paliek!... Plēsīgs skopums jau visur parādās tādos pašos veidos, un lasītāji mani labprāt atsvabinās no mokām, kādas man jāuzņemas, lai uzzīmētu šādas parādības... Zemnieks pie mācītāja nekad nedrīkst nākt tukšām rokām.“²⁾

Spāģis savā grāmatā „Die Zustände etc. (Par zemnieku stāvokli Kurzemē, P. B.), saka, ka tanī laikā bijis ļoti izplatīts un pazīstams tautas sakāmais vārds: „Kas gan var baznīckunga maisu piepildīt?“³⁾ To pašu izsaka kāds otrs sakām-vārds: „Caurs kā baznīckunga maiss.“ Linojot mācītājam nekad nebij diezgan.

Mantkārība gan ir viena no kristīgo mācītāju „univerzālākām“ īpašībām — cauri visiem laikiem, t. i. te pie mums Latvijā.

Vēl tikai daži piemēri no jaunāka laikmeta.

Mācītāju mantkārība ir tik raksturīga parādība visā, ne tikai visā pasaulē, bet arī Latvijā, ka par to vien varētu sējumus sarakstīt. Te aprobežosimies tikai ar dažiem faktiem mūsu jaunākās vēstures.

Rīgas Torņakalna mācītājs E. Šeuermanis. Bērnu iesvētīšanas laiks. Noiet zēns pierakstīties. Mācītājs E. Šeuermanis arī pieraksta. „Zēns par pierakstīšanu noliek cienģtēvam pus-

¹⁾ G. Merķelis. „Latvieši.“ Otrs izdev. 165.—166. l. p.

²⁾ G. Merķelis. „Latvieši.“ Otrs izdev. 168. l. p.

³⁾ Zustände etc. 9. l. p.

rubli priekšā. Cienīgtēvs noraugas pētoši uz zēnu un noprasa: „Saki man, vai tu vairāk nevari jeb negribi maksāt?“ Zēns atbild nosarcis, ka vairāk neesot. „Nu, tad lūdz to Kungu!“ cienīgtēvs dod zēnam padomu. Zēns noraugās uz cienīgtēvu, it kā padomu prasīdams, un piebilst: „Lūdzu, kāds kungs man to dos?“ — „Ej mājā, lai atnāk tava māte“, cienīgtēvs nosaka. Atnāk zēna māte, noliek cienīgtēvam rubli priekšā un iebilst, ka tas esot par viņas puiku, kas to pusrubli jau iemaksājis par iesvētīšanu. „Labi, labi, mana mīļā, varat iet.“ Zēna māte aiziet un paliek neziņā, kāda īsti ir cienīgtēvam takse par iesvētīšanu.“

(„Vārpas“ 1909. g. Nr. 30.)

B ē r s t e l e s m ā c ī t ā j s B. vienmēr mīl runāt par naudu. Aģitē, lai upurī metot „balto“ (sudraba) naudiņu, tas viņam un Dievam darīšot lielu prieku.

(Pēc „Vārpas“ 1909. g. 68.).

Par Popes mācītāju **š u l c u** draudzes locekļi žēlojas, ka tas vienmēr brēcot pēc naudas un esot meistars to visādiem līdzekļiem no draudzes locekļu kabatām izpumpēt.

(Pēc „Vārpas“ Nr. 69., 1909. g.)

N u r m u i ž a s m ā c ī t ā j s J. neievēro draudzes locekļu nabadzību, bet rauj kur var.

(„Vārpas“ Nr. 85., 1909. g.)

A n d r i e v s N i e d r a (no Vietalvas Odzienes). „Pēdējā laikā Andr. Niedra braukā pa Sausnejas un Odzienes pagastiem, bībeli lasīdams. Kas pie liķu paglabāšanas kapsētā viņam labi nesamaksā, tāda piederīgiem pie kapa runa netiek turēta, bet tikai vienkārši tūlī trīs reizes uzbērtas zemes ar pazīstamo vārdu noteikšanu: „No zemes u. t. t.“

(„Ziemeļblāzma“ Nr. 88., 1908. g.)

„**A n d r. N i e d r a** ir visciniskākais veikalnieks un komediants starp mūsu tautiskiem birģeļiem. Viņam ir nieka lieta sarīkot ar savu personu

visādas traģikomiskas scenas, ja vien tas nākotnē sev no tam kādu labumu paredz. Un vismazāk var Niedram taisni ticēt tad, kad viņš asaras raud. Vispareizāk Niedru raksturo kāda „J. D. L.“ ievietota korespondence no Vietalvas: „Aprīlī mācītājs braukājis pa tirgiem, pirkdams zirgus, govīs un teļus. . . Pirmo lieldienu Andr. Niedra baznīcā raudulīgā balsī, ar sausām asarām acīs runāja sirsnīgu runu, bet pēc dievvārdiem Lejas krogā andelējās ar zirgiem, ķēra tiem aiz rīkles, lika savu ausi pie zirga vēdera u. t. t.“

„Tas ir īstais Andr. Niedra, kas ar čigāniem diņģējas un pret zocālistiem sprediķus saka, nevis tas, kar ar varizeja liekulību piemin mūsu dārgos kapus dzimtenes mežmalēs.“

(„Vārpas“ Nr. 12., 1909. g.)

Lopiņi un rubliši „cienīgtēviem“ vispār daudz mīļāki kā draudzes locekļi. Vēl kāds faktiņš:

Ērgļu draudzes mācītājs: „. . . Pēc kādas pusstundas gaidīšanas „freilene“ tevīm paziņo, ka mācītājs nav un nodarbojoties ar sivēniem (kuņi dažreiz tiek audzināti mācītāja muižas bēniņos), vai arī stāvot klāt pie govu slaucējām, lai tās neizdzeļ pienu (fakti!)“ („Pēterb. Avīzes“ 1903. g. Nr. 72.)

13. Kristus kalpi ar divām sejām

„Dievs mutē, velns sirdī“ (sakāms vārds).

Sakarā ar mācītāju lielo mantkārību ir arī šie grēki. Mācītāji rāva un rauj kā varedami un kur varēdami. Labi visi un visādi līdzekļi, kas tikai kalpo mācītāju vēderam un makam.

A. 38.

Reiz atrasts, kāds naudas maks ar naudu. Mācītājs sludinājis baznīcā un runājis dikti šos vārdus: „Kam tas lielais. . .“ turpretim „naudas maks“ tā čukstoši. Neviens nevarējis sadzirdēt, un maks ar naudu palicis mācītājam.

(No Liepupes pag.)

A. 39.

Reiz kāds mācītājs ļoti milējis svētdienās baznīcā dzērājus visādi nolādēt un teicis, ka visus viņus velns paraušot. Vienu svētdienu viņam pašam izgadījies krietni „iemest“. Sprediķi viņš teicis: „Šoreiz kā bija, tā bija, bet nākošreiz daudzus velns paraus!“
(No Kastrānes pag.)

Te vēl pa faktam no jaunāka laika vēstures. Citēju pēc „Pēterb. Avīzes“ 1904. g., Nr. 67. „No Iecavas“:

Motto: Neskataties uz maniem darbiem,
Bet klausaties uz maniem vārdiem.

„Starp mūsu garīgā tēva — prāvesta — vārdiem un darbiem ir milzīga starpība: tāda, kāda starp dienu un nakti, starp labu un ļaunu. No altaŗa un kanceles aizvien viņš saka: „Miļā draudze! palīdzi tiem, kurus trūkums un bēdas spiež! Dodi nabadziņam, cik vari — priecīgu devēju Dievs mīlo!“ Vārdos viņš rādās tik taisns, tik svēts un atstāto grūtdieņu mīlotājs. Bet dzīvē — tur viņš pavisam citāds; dzīvē viņš izrādās par īsto naudas kalpu, par rāvēju un plēsēju, un cilvēku bez sirds. Ne-taupa tas neviena: ne turīga, ne nabadziņa; paliek viņš bezjūtīgs, kad nabadziņš tam atdod vai pēdējo grasi.“ Te korespondents pieved faktu, kur viņa tēva mājās pagasts ievietojis „nabaga rūmē“ pāris nespējīgus vecīšus. Kad vecais Pečus (Pēteris Silīņš) jūt savu pēdējo stundiņu tuvojamies, viņš at-lūdz mācītāju, lai saņemtu svētvakariņu. Mācītājs arī atnāk un šo „ceremoniju“ izpilda. Pēc „cere-monijas“ pusakla vecenīte sarauga un sameklē 76 kapeikas un iedod tās prāvesta „tēvam“. Prāvesta tēvs arī tās saņem un steidzīgi noglabā bikšu ķešā, labi zinādams un redzēdams, ka mirstošais naba-dziņš un pusaklā vecenīte dzīvo pusbadā. . .

Vēl korespondents pieved veselu rindu faktu, ka šis prāvesta „tēvs“ netaisni plēš, kur varēdams, gan par kristāmām zīmēm, gan citur.

Jā, divas sejas; vārdi un darbi! . . .

„Tev nebūs iekārot sava tuvāka mantu, ar viltīgu mēru un svaru pie sevis vilkt“, saka septītais bauslis. To pašu izskaidro arī cienīgtēvs no kanceles vai katru svētdienu. Domājams, ka viņam pašam šis likums būtu jāievēro uz stingrāko, bet ir atrodāmi uz mūsu zemes lodes arī tādi cienīgtēvi, kuri šo likumu prot apiet ar likumu. Pie šādiem mācītājiem - likumgājējiem jāpieskaita arī bijušais Gulbenes mācītājs Th. Neanders.“

Tālāk korespondents atstāsta faktu, ka šis mācītājs pieci gadī no vietas krāpis savu rentnieku ar viltotu, specialī šim nolūkam pagatavotu stopu (Rentniekam bijis katru dienu mācītājam jāved piens, mērījot ar šo lielāko, viltoto stopu).

(Sk. „Vārpas“ 1909. g. Nr. 21.)

14. Baznīckungi pie zagšanas

Vai arī pie tik liela „grēka“ mācītāji līdzvainīgi un līdzdalībnieki? Izrādās, ka tiešām tā, jo vispār nav tāda grēka, ko nebūtu grēkojuši arī paši grēka „apkaŗotāji“. Bet lai runā pati tauta.

A. 40.

Reiz mācītājs līdz ar ķesteri nozīguši kādai sievīnai govī. Mācītājs paņēmis labāko daļu, ķesterim atstājis sliktāko. Ķesteris nodomājis par to mācītājam atriebties. Pēc dievkalpošanas ķesteris ar mācītāju vienmēr dziedājuši. Tā arī šoreiz sākuši dziedāt. Mācītājs dziedājis garīgas dziesmas, bet ķesteris dziedājis: „Mācītājs sievīnai govī nozadzis, šķūnīti noglabājis...“

Baznīcā bijusi sievīna, kurai govš nozagta. Tā visu to dzirdējusi un sūdzējusi mācītāju tiesai. Tiesa mācītāju izslēgusi no draudzes.

(No Rīgas).

A. 41.

Reiz mācītājs teicis uz ķesteri, lai ejot nozagt kādam saimniekam govī un aitu. Ķesteris arī aiziet.

Svētdien mācītājs tur baznīcā sprediķi. Te atveras durvis un ienāk ķesteris. Mācītājs bijis krievs un ļoti ziņkāriģs cilvēks. Lai dabūtu zināt, kā ķesterim gājis, mācītājs dziedādams jautājis: „Vai tu man atvedi to mū—ū un to mē—ē?“

Ķesteris bij braucis ar zirgu, bet viņam saimnieks to atņēmis, tāpēc ka zadzis lopus. Lai nu to paziņotu mācītājam, ķesteris savukārt atbildējis dziedādams: „Kā tad es dabūšu to mū—ū, un to mē—ē, ka man pašam atņēma to mi—a—au?”

Draudze nodomājusi, ka ķesteris izpilda savu pienākumu. (Dzirdēta Rīgā)

A. 42.

Krievu mācītājs ar ķesteri abi nozog vērsi. Mācītājs paņem vērsi viens pats, bet ķesterim, par palīdzību, neatstāj nekā. Otru svētdienu baznīcā ķesteris sauc: „Наш папа быка украд!” — „Молчи, дурак, половина твоя будет!” mācītājs sauc no kanceles pretim.

(No Vidrižu pag.)

A. 43.

Reiz pareizticīgo mācītājs sūtījis savu šķesteri aitas zagt, bet pats aizgājis uz baznīcu dievvārdus sludināt.

Šķesteris aizgājis pie aitu kūts un sācis skatīties, kur būtu labāka pieklūšana. Te uz reizi — kur gadījies, kur nē — saimnieks ar puīšiem klāt, šķesterim pie krāga ciet un dod, kamēr mugura mīksta.

Pārgājis mājās, šķesteris devies uz baznīcu. Mācītājs ieraudzījis šķesteri negaidītu un dziedot vaicājis: „Vai mē—ē dabūji, vai nē—ē?” „Nedabūju, bet tikai bincaidi buncā!”

„Slikti gan, slikti gan, atkal lai Dievu lūdzam!” nodziedājis vēl mācītājs. (No Rozēnu pag.)

A. 44.

Kāds poļu mācītājs aizsūtījis savu puisi aitu zagt. Puišis aizbraucis. Visu nakti mācītājs gaida puisi, bet nevar sagaidīt. Rītā jāiet baznīcā, vēl puīša nav. Pēdīgi pa sprediķa laiku ieiet bailīgi puišis, bet mācītājs, gribēdams zināt, prasa: „Ih—bē, Uh—bē (aitas blēj) vai tu tā dabūji?”

Puišis: „Nē, nedabūju vis, mūsu pašu turpat palika Icha—cha—chā” (zirga zviedzienu imitē).

(Saikavas pag.)

Bet vai vēsture var arī zagšanas faktus apstiprināt? Jā. Viņa to var. Pat vēl vairāk. Vēsture zin stāstīt, ka augstākie garīdznieki Latvijā senāk rikojušies pat kā laupītāju virsnieki. Un to apgalvo ne kaut kādi revolucionāri vēsturnieki, bet tādi konzervatīvi „gari”, kā O. Rūtenberģis. Viņš pieved gadījumu, kur kāds no Kurzemes bīskapiem, O t t o n s, rikojas kā laupītāju virsnieks. Viņš aplaupa ceļiniekus, vilto un pārceļ zemju kupačas par

septiņām jūdžēm, izlaupa Dundagas pili līdz ar visām piederīgām muižām un sādžām pa vairākiem lāgiem. „Viņš pat lika... uz ceļa uzbrukt pašiem doma kungiem un kapitula ierēdņiem un vēstnešiem, un tos a p l a u p ī t, un izpērt.“

Vēl piemērs. Rūjenes mācītājs Kārlis Šulinuss 1767. g. izdzadzis no baznīcas lādes 20 dālderus. Revizija zādzību atrod un pavēl mācītājam naudu atlikt atpakaļ. Mācītāju gan sarāj, bet no amata neatceļ.

(Sk. A. Vičs: „Iz Latv. skolu vēstures“ I. 121. l. p.)

Šie piemēri nav vienīgie, bet vieni no daudziem.

Latvijas vēstures jaunākā laikmetā mācītāji gan laupīt uz lielceļiem neiet: tas ļoti riskanti un arī nav nebūt tik ienesīgi. Tagad daudz ienesīgāki tikt pie naudas un citādiem materialiem labumiem ar likumīgiem, kaut arī zemiem un netikumīgiem līdzekļiem. Bez tam pats dieva vārds un baznīca tiem ir tie vislieliskākie pumpji, ar kuriem tautas kabatas izpumpēt, un mācītāju ķešas piepumpēt. Un pumpis strādā! Tauta gan vaimanā, klieudz raustās, protestē, bet kas par to Kristus kalpam? Pret likumu viņš nav rīkojies! Ko tur likums var darīt, ja „cienīgtēvs“ 5 vai 10 kap. vietā „palūdz“ rubli? Ko tur likums var darīt, ja cienīgtēvam „nav vaļas“ nabaga mirēju apmeklēt, tam svētvakariņu pasniegt? Ko likums tur var darīt, kad „cienīgtēvs“ ir sirsnīgāks pret to draudzes locekli, kas viņam vistu vai pili atstiepis, bet vēsāks pret to, kas nekā nav nesis?

Ko tur likums var darīt, ja Andr. Niedram pie bagātnieka kapa gaŗa un sirsnīga runa, bet pie nabaga kapa tikai 3 smilšu sauļas un vārdi: „No zemes tu esi ņemts etc.“

Ko likums tur var darīt, ka mācītājs draudzi palūdz viņam lemtā ķeselē iemest vairāk sudrabiņu? Ko likums tur var darīt, kad draudze samet

mācītājam naudu priekš baznīcas krāsnes, bet mācītājam „nav vaļas“ to likt iemūrēt?

Kas likumam tur ko sacīt, ja mirstoša nabaga sieviņa „labprātīgi“ mācītājam atdod savus pēdējos grašus?

Un kas gan uzskaitīs tos desmitus, simtus un tūkstošus dažādo veidu un paņēmieni, ar kuriem mācītāji likumīgi izpumpē naudu no nabadzīgās tautas?! Bet: Summum jus summa injuria! Vislielākā likumība var būt arī vislielākā netaisnība un netikumība.

Un tā tas bieži arī ir. Tā tas ir arī ar mācītāju un baznīcas naudas izpumpēšanu no tautas kabatām ar — „taisnības iemesliem“, kā paši baznīcas „gari“ šādus paņēmienus mēdz atzīmēt. Bet vai nu labāk ir klibam zirgam iedzīt naglu veselā kājā un tad pārdot zirgu par veselu (kādu krāpšanas paņēmieni lieto čigāni), vai iedzīt cilvēkam „naglu“ dvēselē un tad iztukšot kabatas — par to lai spriež pats lasītājs...

15. Kristus kalpi kā šnabja pudeles pielūdžēji

„Kur baznīca, tur krogs nav tālu“.

(Latv. tautas sakamvārds.)

Agrāk mēs runājām par to, ka mācītāji bijuši lieli ēdāji. Te šis „vēdera problems“ jāpapildina vēl ar to patiesību, ka mācītāji Latvijā bijuši arī lieli žūpas. To apstiprina vispirms jau prāvais anekdotu skaits par dzērājiem mācītājiem. Te pievedam dažas.

A. 45.

Kāds krievu mācītājs bijis piedzēris un iekritis grāvī, kurā bijis ūdens. Garām braukuši ļaudis un gribējuši mācītāju izcelt no grāvja. Mācītājs teicis: „Vācu ļaudis, bagāti ļaudis — brauc uz jūru, krievu ļaudis — nabaga ļaudis tepat pa grāv.“

(No Rīgas.)

A. 46.

Kāds mācītājs ļoti liels dzērājs. Pa sprediķa laiku viņš noliek kancelē pie kājām alus mucīņu. Parunājis drusku viņš saka: „Mīlā draudze, lūgšim Dievu,“ bet pats noliecas un Dievu lūgdams dzer. Pēc laiciņa atkal: „Mīlā draudze, lūgšim Dievu.“ Tā pa visu sprediķa laiku viņš mucīņu izdzer. Kāds baznīcēns: „Tas mūsu mācītājs ir gan svēts cilvēks, ik pēc brīža: „Mīlā draudze, lūgšim Dievu.“

(No Rīgas.)

A. 47.

Mācītājs iedzēris uzkāpis kancelē un sācis sprediķot. Tas runājot drusku aizsnaudies: „Zeiman (krodznieka vārds) ielej, Zeiman ielej!“ Bet pats uz reizi apķēries, ko izdarījis, un mēģinājis izlabot, teikdams: „Bet kad tas garīgais Zeimans mums lies, tad mums nekad vairs neslāps!“

A. 48.

Kāds mācītājs bijis liels dzērājs. Viņš nevarējis nevienamei krogam garām paiet. Reiz tas gājis garām krogam un nosolījis neiet iekšā. Aizgājis arī garām un teicis: „Tavu gudru galviņu, nāc nu krogū, par to es tev došu šnabi.“ Tā mācītājs gājis atpakaļ krogū un dzēris tālāk.

(No Rīgas.)

Mācītāju dzeršana bijusi pat tik „normāla“ parādība, ka daži mācītāji sev algā nodrošinājuši. . . pa enkurītei spirta.¹⁾

Jaunāka laika mācītāji savu „svēto“ amatu ievada jau korporācijās jeb studentu žūpu organizācijās. Viss lielais vairums jauno mācītāju, cik mums zināms, savos studiju gados ir praktizējušies dzeršanā un „āžu dīrāšanā“. Vēlāk viņi tura svētus sprediķus un citiem grēkus piedod.

Bet arī amatā būdami mācītāji vēl dūsiģi pudeli pielūdz un negrib, ka citi šo pielūgšanu apkaŗo. Te tikai daži piemēri. Tā avīze „Progress“ 1907. g. Nr. 12. raksta, ka Ropaŗu mācītājs pazīstams kā liels dzērājs.

Bet Kokneses draudzes mācītājs H. 1905. g. baŗas par jauneklīem un citiem, kuŗi apņēmuŗies nedzert reibinoŗus dzērienus. Tāda apņēmŗanāŗ esot spītība pret muiŗniekiem.¹⁾

¹⁾ P. Birkerts. Socioloģija. I., 188. l. p.

²⁾ „Pēterb. Avīzes“ 1905. g. Nr. 52. (no Bebrīem.)

Katvares mācītājs fon Hiršīds aģitē par krogu atvēršanu un ierosina zemniekus iesniegt attiecīgu lūgumrakstu.¹⁾

Kāds cits Kurzemes mācītājs savus amata pienākumus arī izpilda dzērumā... „Savā dzērumā mājās, laulības ceremoniju izdarot, uzstreipulojis svecei virsū, tā ka aizdedzinājis savu talaru.“²⁾

Dzeršana un mācītājs, krogs un baznīca — tas Latvijas brālīgas un nešķiramas parādības. Mācītāji dzēra un tirgojas ar šnabi Latvijā, tā sakot „Dievam pa godu“. Par šo tematu ļaušu dažus vārdus sacīt kādam stipri vien konzervatīvam kungam. „Pie privilēģētiem krogiem piederēja Baltijas krogu pērle, krogu puķe ar spēcīfisku aromatu: proti, **baznīcas krogi**. Īsts krogu unikums.

Brandvīna dedzināšanas augstais zelta amats tik benesīgs priekš muižniekiem, viņināt viņināja arī baznīcēnkungus. Aizraušanās bija tik elementāra, ka visā nopietnībā iztīrāja jautājumu, vai mācītājam nava aridzan piešķirta tiesība ad majorem Dei gloriam (Dieva slavas vairošanai) sacensties ar muižu īpašniekiem Dieva brandvīna kalnā. Mācītāju sirdīgās tieksmes tika pa daļai ievērotas. Justicministrs ar nolēmumu no 7. augusta 1774. g. atļāva dedzināt mācītāju muižāstik daudz spirta, cik tanīs pašās muižās bij paaudzis labības.“³⁾ Tā tad — žūpošana un citu apdzirdīšana... Dievam pa godu!!...

16. Mācītāji kā nešķistēļi un laulības pārkāpēji

Ja jau mācītājiem visi grēki piestāv, kamdēļ lai šīs tiem nepiestāvētu? Ja mācītāji visādus gardu-

1) „Pēterb. Avizes“ 1904. g. Nr. 7.

2) „Pēterb. Avizes“ 1905. g. Nr. 12.

3) F. Kreicberģis „Tautas postītāji Baltijā“ 1910. g. 9–10 l. p.

mus prot cienīt, kamdēļ lai tie necienītu kaislību vīnu? Ja tie visādus putnus saskata un iekāro, kamdēļ lai tie nesaskatītu un neiekārotu skaistas sievietes?

Te dažas attiecīgas anekdotes un pēc tām reali un patiesi fakti.

A. 50.

Kādā Latvijas nomalē dzīvo kāds lutera mācītājs ar savu kundzi. Mācītājā muižā viņiem visa papildnam, bet tikai vēžu nav, kaut gan mācītājs tos ļoti ciena. Vēžu vispār tanī apgabalā nav.

Reiz pie mācītāja brauc viesos viņa draugs. Zinādams, ka mācītājs kārs uz vēžiem, tas paņēma līdzī dzīvus vēžus un aizveda mācītājam kā ciema kukuli. Vēžus draugs pats nodod kalponei, tai pastāstīdams arī, kas tie par „zvēriem“ un kā tie vārāmi. Bet, gribēdams kalponi drusku piejokot, viņš tai izstāsta, ka tie tādi savādi radījumi: ja kalponei būtu bijuši sakari ar kādu vīrieti vai ar kādiem vīriešiem, tad vēži vārot no kauna nosarkšot. Ja nebūtu bijusi, tad palikšot tādi pat, kā grāpī ielaižot. Labi. Kalpone vāra. Vēži tiešām nosarkst. Kalpone nokaunās un nobistās. Viņa vēžus gan izvāra, bet uz galda nedod. Mācītājs, mācītāja kundze un viesis gaida, gaida, bet vēži kā nenāk, tā nenāk. Mācītājs prasa vienreiz, otrreiz, meita nosarkst, nekā neatbild, bet vēžus tomēr uz galda nedod. Beidzot mācītājs itin mikni kalponei uzsauc: „Kas ir, Made! Dod taču tos vēžus uz galda!“ Made aiziet. Pēc brītiņa viņa, nokaunējusies un sakarsusies, atnāk, dusmīgi uzmet vēžu bļodu uz galda un nosaka: „Nu, šē ar', kad tu tā gribi! Lai tad arī visi redz, ka tu pagājušā naktī pie manis esi gulējis!“

A. 49.

Kādreiz kāds jauns pāris aizgājis pie mācītāja lūgt, lai tos uzsauktu. Mācītājam jaunā brūte ļoti patikusi, un viņš teicis tai klusi, ka brūtgans nedzird, ka šonakt pie viņas ieradīsies engēlis Gabriels un ka tas viņai jāuzņem. Bet lai neizpaužot tikai neko savam brūtganam.

Mājās braucot, meita bijusi ļoti bēdīga, nav varējusi nociesties un izstāstījusi visu brūtganam. Šis tūlīņ sapratis, kas par lietu, un teicis brūtei, ja atnākot Gabriels, lai tik laižot klētī iekšā.

Vakarā brūtgans paņēmis dzelzs apaušus, noslēpies klētis tuvumā un gaidījis engēli. Jā, pēc necik ilga laika nācis arī. Pieklauvējis pie durvīm un ticis ielaists. Bet līdz ko durvis aizvērušās, brūtgans pie durvīm klāt un klauvējis savukārt. Brūte prasījusi, kas tur ir, bet brūtgans atbildējis, ka Pēteris esot. Vai šeit neesot ienācis engēlis Gabri-

els? Dievs viņam licis saskaitīt visus ieņģelus, bet Gabriels trūkstot. Pēdas viņš sadzinis šeit.

Meita attaisījusi durvis, un brūtgans nēmies „eņģeli“ mizot sacīdams: „Še tev, Gabriel! Še tev, apkārt vazāties, lai man tev pēdas jādzen!“

Un tā mācītājs dabūjis krietnu pērienu.

Uzrakstījusi M. Pabērze, no Bauskas apr.

Šo anekdotēs tēloto netiklību jeb runājot pašu mācītāju stilā „nešķīstību un m. . . bu“ apstiprina arī Latvijas un Baltijas vēsture. Tā, piem., Sāmsalas domnieks Berensterts žēlojās Rēveles domei par bīskapu Vinrichu, „ka šīs tās muižas ienākumus, kuŗa (muiža) tam nodota, lai nomaksātu savus parādus Rēveles pilsoņiem, izlieto kādas palaidnīgas sievietes, Drudenes Merker, uzturēšanai“ (O. Rūtenbergs).

Tāpat kronists R u s o v s, aprakstīdams Baltijas muižnieku un garīdznieku dzīvi, raksturo to kā netiklu. Garīdznieki dzīvojuši netikli un nešķīsti un nevarējuši būt par priekšzīmi zemniekiem.

Te vēl daži piemēri no pašiem jaunākiem laiķiem.

„Gadus 5 atpakaļ Rūjienē bij mācītājs fon B e r g m a n s. Viņš piegulēja 2 meitas un nedeļa saviem bērniem maizi. Pēc tam draudze ar to prāvojās, līdz beidzot konsistorija jutās spiesta atstādināt šo priekšzīmīgo dvēseļu ganu no amata. Vēlāk tas strādāja kā kantorists Nobeļa petrolejas firmā, Baku pilsētā. Šis tautas apgaismošanas darbs tam drīz apnika un viņš aizgāja uz Persiju par misionaru. Sievām viņš ļoti patika, sevišķi vecenēm tas bij neaizmirstams.“

(„Socialdemokrats“, 1902.—5. 25. lp.)

Ļoti „ievērojams“ ir Jēkabmiesta mācītājs K r ū n s. Viņš — arī vietējās pilsētas skolas ticības mācības skolotājs. „Viņš, kā tikumības mācītājs, arī mīl ar sevišķu tēvišķu mīlestību, ka jau precējies vīrs, jo meitenes stāsta, ka tas pieķerot tām pie krūtīm un vēl kaut kur citur un mīlot arī bučot.“

(„Socialdemokrats“ Nr. 15 (1909. g.) 11. l. p.)

Par **Salas** mācītāju „Pēterb. Avīzes“ (1905. g.) Nr. 10.) raksta, ka tas pret sievietēm uzkrītoši smaidīgs un „mīlīgs“, uzsāk ar viņām visādas intīmas un divdomīgas sarunas, lieto dažādus tautiskus šaubīgus „izspiedienus“. „Kas attiecas uz sievietēm, tad ar skaudību jāsaka, ka tām parādoties cienīgtēva jau tā laipnais ģimīs top vēl laipnāks (smaidošs) un viņš izrunājas un nopaijā tās no galvas līdz „lejai“.“

Limbažu „cienīgais“. „... Tā nesen ķesteris uzgāja tam virsū tanī brīdī, kad tas... „jokojies“ ar kādu dziedātāju...“¹⁾

Kāds cits mācītājs Zvanu muižā ņemas savā istabā spaidīt un skūpstīt iesvētāmās meitas.²⁾

Šo mācītāju „tikumisko“ darbu varētu padarīt vēl desmitiem reizu gaŗaku, bet pagaidām pietiks. Tikai vēl jāaizrāda, ka v ā r d o s mācītāji ir ļoti tikumīgi. Ja draudzes jaunavai kādai „kāja paslīdējusi“, tad viņi lādas, ka vai sodrēji no gaisa birst. Cits no viņiem iet pat tiktālu, ka pieprasa no laulājamām jaunavām ā r s t a a p l i e c ī b u, ka viņas nav zaudējušas savu nevainību.

Šāds „tikumības“ varonis 1905. g. bij Straupes draudzes mācītājs **Rozenbergs!**³⁾ Iā — vārdi un darbi!...

17. Mācītāju tikumība un „godība“ tautas novērtējumā

Kad arī zemnieki un strādnieki, ar mācītājiem tiekoties, tiem skūpstīja rokas un svārku stērbeles, tad tomēr savās sirdīs tie mācītājus vērtēja citādi. Arēji mācītājus cienīt zemnieku piespieda mācītāju

1) „Pēterb. Avīzes“ 1905. g. Nr. 5. (no Limbažiem.)

2) „Pēterb. Avīzes“ Nr. 1905. g. Nr. 12.

3) „Pēterb. Avīzes“ Nr. 1905. g. Nr. 12.

kunga stāvoklis. Pirms 1905. g., kad kāds iedrošinājas mācītājam roku neskūpstīt un tam sevišķu godu neparādīt, tad jau tas tūlīt un neapšaubāmi tika turēts par jaunstrāvnieku, dumpinieku, revolucionāru, un viņa gaitām sekoja uradņiks un slepcoliceja. Turpretīm tie, kas mācītājam sevišķu godu parādīja, bij neapšaubāmi „miera un kārtības“ draugi. Policejā tie bij labi „pierakstīti“.

Ko tauta „savā sirdī“ par mācītājiem domāja, to raksturo vispirms jau tās anekdotes, kuŗās runāts par čigānu un mācītāju.

Runājot par šīm čigāna anekdotēm, jāpiezīmē, ka viņās izpaustās domas, spriedumi un vērtējumi nebūt nav tikai čigāna domas vien. Vispirms šīs anekdotes ir latviešu tautas anekdotes. Radīdama šīs anekdotes, par tām priecādamās, tās atmiņā glabādama, tauta ir izpaudusi viņās savu novērtējumu un raksturojumu par sava laika mācītājiem un baznīcu. Ar čigāna muti vienkāršā, nabadzīgā latvju tauta, izteikusi indirektā veidā saviem „garīgiem vadoņiem“ īstu raksturojumu.

A. 51.

Kāds prasījis čigānam: „Nu brāli, vai iesam uz baznīcu?“ Čigāns: „Ko es tur iešu, ne man kas pazudis, ne man kā vajaga!“ (No Rīgas.)

A. 52.

Mācītājs stāstījis čigānam par debesu valstību un tuŗienes dzīvi. Tur aizejot vilvēks, kad nomirstot, un tur dzīve esot labāka kā šeit. Mācītājam, beigušam runu, čigāns teicis: Ne tu zini, ne es zinu, kad aiziesim, tad redzēsīm.“ (No Rīgas.)

A. 53.

Čigāns aizved baznīcā bērnu krustīt. Nevarēdams sagaidīt, kamēr mācītājs spredīki nolasa, sāk teikt: „Kāp zemē, tu, bībeles ērzeli, krusti bērnus, laulā čigānus, mājā kāposti būs draņķu draņķos savārijušies.“ (No Rīgas.)

A. 54.

Mācītājs satiek čigānu ceļā un prasa: „Saki man, kur ceļš uz pilsētu?“ Čigāns atbild: „Nu redzi, citiem tu rādi ceļu uz debesīm, bet pats nezini uz pilsētu.“

(No Rīgas.)

A. 55.

Reiz čīgāns aizved savu bērnu pie mācītāja kristīt. Mācītājs jautā: „Kas bērnu turēs?” Čīgāns atbild: „Es, tu un cienīgs ķestera kungs. Vai tad nu mēs pa visiem trim to krupī nenoturēsim?”

Bet daudzās citās tautas anekdotēs, pasakās, mīklās un sakāmos vārdos tauta runā jau direkti no sevis, kaut arī dažreiz ar nevainīga bērna muti. Bet arī tas ir raksturīgi: bērns allaž vien mēdz runāt neliekuļotu un neslēptu patiesību.

Pievedam te dažas tādas anekdotes. Pēc tam — citas tautas gara mantas.

A. 56.

Saimniecei pienā iekritusi pele. Piena bijis daudz un žēl dieva dāvanu liet ārā.

„Še, Jānīt, aiznes mācītāja cienīgtēvam. Nezinās nekā, izlāks kā kaķis!” Jānītis arī aiznesis, bet mācītājs izbrīnījies jautājis: „Vai tad jums tik daudz piena atliek?” — „Nē, tur iekrita pele, un mamma teica: „Aiznes cienīgtēvam, gan jau izlāks!” (No Rīgas.)

A. 57.

Kādreiz mazi zēni gana govīs ceļa malā, un no govju mēsliem taisa baznīcu. Gadās braukt gaļām mācītājam. Lielākie zēni samūk krūmos, bet pie baznīcas būves paliek tikai maziņš šļupstītis. Mācītājs smīnēdams vaicā zēnam: „Ko dari?”

„Badnīcu taitu.”

„Bet kur tas mācītājs?”

Šļupsterītis atbild: „Ja s... palikt pāri, itaitū i mātītāju!” (No Dzelzavas pag.)

Pēdējā anekdotē tauta ar bērna muti aprāda to īsto materialu, no kuŗa Latvijas garīdznieku „etiškās” personības ir būvētas.

Vēl par mācītāju etisko personību runā sekošā tautas pasaka.

A. 58.

Tautas pasaka.

„Saimnieks taisa sev jaunu istabu. Viņam pietrūkst akmeņi pamatam. Kur vasaras laikā akmeņus no tālienes lai pieved, un tuvumā jau visi nolasīti — vēl tikai ir, ka velna akmenis mežā — ceļa malā. Viņš ņem to pašu. Citi gan grib norunāt: — „Ko tu tādu ņemsi, tajā jau ir

pats velns iekšā, kā tur vienmēr spokojas!“ Bet saimnieks tikai tos visus nosauc par māņiem un ved akmeni mājās.

„Iemūrēšu pamatā, lai tad viņi tur spokojas, ja grib, kad tikai mūs liek mierā!“

Bet spoki neliek vis ļaudis mierā. Tikko istaba gatava un ļaudis sāk gulēt iekšā, te velns kājās. Viņš iet un ālējas visu nakti: kraj traukus no skapja uz galda, velk galdu plānā un iet kā negudrs līdz pat gaiļiem. Saimnieks redz, ka nu vairs labi nav un ataicina mācītāju, lai iesvētītu istabu. Tas viss nekā nelīdz. Velns paliek arvienam pār-galvīgāks — sāk pa naktīm raut ļaudis aiz kājām no gul-tām ārā. Saimnieks nevar vairs izturēt — izrok akmeni un aizved to turpat atpakaļ, kur tas bijis. Bet velns kā dauzās, tā dauzās vēl vienmēr pa istabu.

Saimnieks aizbrauc pa otram lāgam pie mācītāja, lai tas nāk izdzīt velnu. Mācītājs atbrauc.

„Ko tu, brāl', brauci?“ velns smejas, „tev vēl tagad ir mani graši kabatā.“

Kamēr mācītājs skaita pātarus, tikmēr velns naudu žvazdina, kā džinkst vien. Mācītājs aizbrauc; bet velns pa-liek.

Saimnieks atved otru mācītāju. Velns tāpat: „Ko tu, švāģer, ļāvi traucēties? — Nu tu patlaban būtu vinnējis: tavs dūzis trumpā!..“ un visu laiku, kamēr mācītājs tur ir, velns sauc dažādas kārtis.

Saimnieks atved trešo mācītāju. (Vedējs uzbraucis, kad mācītājs patlaban soda vienu no saviem darbiniekiem.)

„Au vai, papiņ!“ velns blauj, tikko mācītājs nāk pa durvīm iekšā, „au vai! es nemaz neesmu vainīgs, au vai!“ Te tūliņ atkal rupjākā balsī: „Tas tev par papiņu, tas par slinkošanu, še tev, še tev!“ un patiesi dzird sitienus, dzird vaidam. Mācītājs, ne vārda neteicis, aizbrauc. Velns pa-liek kā papriekšu un iet kā abbarģēlis.“

(Lercha Pušk. VII., 178., 179. l. p.)

A. 59.

Bijis zemnieks ar mācītāju naidā. Abi nolielījušies viens pie otra neiet ne par ko, lai tad tur vai kas. Te sa-slimst zemnieks. Zemnieka sieva brauc pie mācītāja. Vīrs jau nu šā vairs neredzēšot, esot jau, redzšē, tikpat kā miris. Mācītājs iet ar ļoti labu prātu. Gribas redzēt savu naid-nieku. Aizbrauc. Bet mācītājam vēl tur esot, zemnieks nāk pie samanašas. Zināms, cienīgtēvam ļoti neērti. Viņš tādēļ draudzīgi jautā slimniekam: „Kur tu nu biji, draugs?“

Zemnieks: „Ellē!“

Mācītājs: „Tā? Kas tai ellē labs bija?“

Zemnieks: „Vai ta nu nezināms, kas ellē ir. Laba jau nekā vis nebij, slikts vien jau bija. Ko domājiet? Tur bij lieli, gaŗi soli un visi pilni ar nomirušiem mācītājiem. Tik

divi vietas vien vēl tukšas. Vai ziniet ko velni teicās tajās sēdināt?"

Mācītājs: „Nu?"

Zemnieks: „Tā viena gaidot Lielsalaces mācītāju un tā otra — Matīšu mācītāju.”

Mācītājs krauj zemniekam pa ausi, bet zemnieks sūdz un mācītājam jāmaksā 50 rubļu. (No Vecattes pag.)

Šo mācītāju noderīgumu ellei izpauž arī ritmiskā tautas paruna:

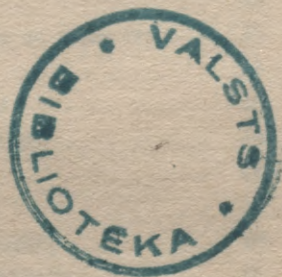
Kad mācītājs uz elli brauc,
Tad visi velli pakaļ sauc!

Kāds no mūsaiķu mācītājiem un reakcionārā džentlmeņa (A. Berga) līdzstrādniekiem A. Skrodels („Latvī“ 27. nov. 1926. g.) raksta: „Tagadējā dzīvē ir septiņas ļaunas parādības, kuŗas varam nosaukt par mūsu laiku un pa-audzes zocīliem nāves grēkiem, kas neizbēgami samaitā sabiedrību un ved pretī postam. Pirmā — politika bez morālišķiem, etišķiem pamatprincipiem, kuŗai svešs Kristus gars“. Tādu dažādu nāves grēku tagadējā sabiedrībā māc. A. Skrodels atrod, kā jau minēts, pavisam septiņus. Te nu gan mums gribētos griešties pie šī A. Skrodeļa, lai viņš ņem talkā gan savus talaros tērptos amata biedrus, gan arī tos bez mācītāja talariem, kā piem. Ausēju, P. Dāli, Dāvi, Bergu, Asaru un citus un tad lai mēģina saskatīt, cik septiņreiz septiņus nāves grēkus viņi atrādīs pie Kristus mācības kalpiem, t. i. pie Latvijas mācītājiem mūsu dzimtenes vēstures gaitā. Kad viņi savu amata brāļu nāves grēkus (kuŗu ir kā smilšu jūrmaļā) būs saskaitījuši, tad lai sāk meklēt citu „nāves grēkus“. Veciet papriekš to baļķi no savas acs un tad to skabargu no cita acs! Un neliekuļojiet, apzinīgi melodami, itkā reliģija būtu tā, kas cilvėkus padara tikumīgus un cėlus.

Latvijas „dieva kalpu“ dzīve bijusi tik nekrietna, ka pat mācītājs Rozēns 1906. g. izteicies: „Ia

Kristus otrreiz nāktu pasaulē, tad viņš vispirms izdzītu no baznīcām mācītājus.“¹⁾)

Rozēna vārdi patiesi attiecībā uz mācītāju tikumisko pusi. Tikai Rozēns maldās, ja domā, ka Jēzus tiktu galā ar mācītājiem. O, nē! Ko viņi par Jēzu bēdā! Ar viņiem galā tiks tikai apzinīgā proletariāta stiprā roka!

---

¹⁾ A. Grensteins. Kungu baznīca vai tautas baznīca? Latviski no Plūdoņa. Citāts Plūdoņa priekšvārdā II. l. p.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date, which is mostly illegible.

Satura rādītājs:

	Lpp.
Ievads	3
1. Debesu kalpi kā strādnieku kakla kungi	7
2. Mācītāju rupjība un nabadzīgo ļaužu nicināšana	11
3. Dieva kalpi kā kņutas kalpi	15
4. Mācītāju aprobežotība un tumsonība	18
5. Baznīca pret tautas izglītību	20
6. Kristīgie gani — derēti gani	22
7. Nešķīsta valoda uz „svētām” lūpām	29
8. „Svētie tēvi” lūdz dievu un krāpj	33
9. Draudzes gani taisa svētus brīnumus un māna tautu	35
10. Dieva kalpi kā piķa dūža pielūdzēji	35
11. „Svētie tēvi” kā kārumnieki un rijēji	36
12. Kristus kalpi pielūdz rubli un ģērē tautu	39
13. Kristus kalpi ar divām sejām	44
14. Baznīckungi pie zagšanas	46
15. Kristus kalpi kā šņabja pudeles pielūdzēji	49
16. Mācītāji kā nešķīsteļi un laulības pārkāpēji	51
17. Mācītāju tikumība un „godība” tautas novērtējumā	54

Satura tēstājs:

1	.....	1
2	.....	2
3	.....	3
4	.....	4
5	.....	5
6	.....	6
7	.....	7
8	.....	8
9	.....	9
10	.....	10
11	.....	11
12	.....	12
13	.....	13
14	.....	14
15	.....	15
16	.....	16
17	.....	17
18	.....	18
19	.....	19
20	.....	20
21	.....	21
22	.....	22
23	.....	23
24	.....	24
25	.....	25
26	.....	26
27	.....	27
28	.....	28
29	.....	29
30	.....	30
31	.....	31
32	.....	32
33	.....	33
34	.....	34
35	.....	35
36	.....	36
37	.....	37
38	.....	38
39	.....	39
40	.....	40
41	.....	41
42	.....	42
43	.....	43
44	.....	44
45	.....	45
46	.....	46
47	.....	47
48	.....	48
49	.....	49
50	.....	50
51	.....	51
52	.....	52
53	.....	53
54	.....	54
55	.....	55
56	.....	56
57	.....	57
58	.....	58
59	.....	59
60	.....	60
61	.....	61
62	.....	62
63	.....	63
64	.....	64
65	.....	65
66	.....	66
67	.....	67
68	.....	68
69	.....	69
70	.....	70
71	.....	71
72	.....	72
73	.....	73
74	.....	74
75	.....	75
76	.....	76
77	.....	77
78	.....	78
79	.....	79
80	.....	80
81	.....	81
82	.....	82
83	.....	83
84	.....	84
85	.....	85
86	.....	86
87	.....	87
88	.....	88
89	.....	89
90	.....	90
91	.....	91
92	.....	92
93	.....	93
94	.....	94
95	.....	95
96	.....	96
97	.....	97
98	.....	98
99	.....	99
100	.....	100

«Nākotnes Kulturas»

izdevumi:

Kr. Eliass

Saimnieciskās attīstības posmi.

Populārs ievads saimnieciskās attīstības vēsturē.

Fr. Adlers

Strādnieku šķiras vienība.

Grāmata par sociālistu un komunistu ieskatiem par vienoto fronti.

E. Morīcs

Arodkustības pamatjautājumi.

Vēsture. Cīņas. Organizācija.

P. Birkerts

Ko tauta saka par baznīcu un mācītājiem.

Derīga grāmata ticīgiem un neticīgiem.

Izdevniecības P./S.

«Nākotnes Kultura»

Rīgā, Aku ielā 10, II. stāvā.

«Näköinen Kulturas»

1910

K. Blass

Salmeläisen allitiedon poeati

Luonnin teesi: Salmeläisen
kulttuurin historia

Esitelmä

Salmeläisen kulttuurin historia

Luonnin teesi: Salmeläisen
kulttuurin historia

E. Moller

Aroksien kasvatustutkimus

Luonnin teesi: Aroksien
kasvatustutkimus

P. E. E. E.

Kohteiden tutkimus ja luonnin teesi

Luonnin teesi

Luonnin teesi: Luonnin teesi
historian tutkimus

Luonnin teesi

«Näköinen Kulturas»

1910

[0,50]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303041249

